

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA AGROBIOLÓGIE A POTRAVINOVÝCH ZDROJOV

2122333

VÝKONNOSTNÉ PARAMETRE HUCULSKÝCH
ŽREBCOV

2011

Bc. Kamil Šulko

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

FAKULTA AGROBIOLÓGIE A POTRAVINOVÝCH ZDROJOV

**VÝKONNOSTNÉ PARAMETRE HUCULSKÝCH
ŽREBCOV**

Diplomová práca

Študijný program:	Špeciálne chovateľské odvetvia
Študijný odbor:	4179800 Živočíšna produkcia
Školiace pracovisko:	Katedra špeciálnej zootechniky
Školiteľ:	doc. Ing. Marko Halo, PhD.

Nitra 2011

Bc. Kamil Šulko

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Podpísaný Bc. Kamil Šulko vyhlasujem, že som diplomovú prácu na tému „**Výkonnostné parametre huculských žrebcov**” vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomý zákonných dôsledkov v prípade, ak hore uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 20. apríla 2011

POĎAKOVANIE

Dovoľujem si touto cestou poďakovať doc. Ing. Markovi Halovi, PhD. za odborné vedenie, cenné rady a pripomienky, ktoré mi poskytol pri spracovaní mojej diplomovej práce.

Taktiež si dovoľujem poďakovať Ing. Emilovi Kovalčíkovi, PhD. za poskytnutie materiálov potrebných na vypracovanie tejto diplomovej práce.

ABSTRAKT

Najvýraznejším predstaviteľom horských plemien koní u nás je huculský kôň, ktorý tvorí autochtónne plemeno Karpát.

Diplomová práca charakterizuje plemeno huculského koňa, jeho pôvod, históriu chovu, líniovú výstavbu a výkonnostné skúšky koní.

Cieľom diplomovej práce bolo zhodnotenie výkonnostných skúšok huculských žrebcov na Slovensku. Na základe dostupných informácií sme analyzovali vývoj stavov koní na území Slovenska, stavy populácie huculských koní v súčasnosti, zhodnotili úroveň chovu plemenných žrebcov z hľadiska líniovej výstavby a početného zastúpenia žrebcov v jednotlivých liniách, výkonnostné skúšky huculských žrebcov na Slovensku v sledovanom období 2001 – 2010.

Z dosiahnutých výsledkov sme dospeli k záverom, že stavy koní na území Slovenska mali klesajúcu tendenciu; v roku 2008 sa stavy koní mierne zvýšili; chov hucula je ohrozený pre nízke početné stavy; počas sledovaného obdobia pôsobilo v plemenitbe na Slovensku 23 plemenných žrebcov z 5 uznaných huculských línii (Goral, Gurgul, Hroby, Oušor a Prislop); percentuálne najpočetnejšie zastúpenou líniovou na Slovensku bola línia Hroby (34,8 %); priemerné líniové zastúpenie v Národnom žrebčine Topoľčianky, š.p. a v zemskom chove tvorilo 6 žrebcov; percentuálne najpočetnejšou líniovou v sledovanom období Národného žrebčína Topoľčianky, š.p. bola línia Hroby (33,33 %), ktorá aj v zemskom chove bola najviac zastúpená (35,70 %); počas sledovaného obdobia absolvovalo výkonnostné skúšky 10 huculských žrebcov; percentuálne najviac zastúpenou líniovou bola línia Hroby (40%); pri hodnotení typu priemerná známka dosiahla hodnotu 8,11; priemerná známka za exteriér predstavuje hodnotu 7,75; pri hodnotení výkonnosti žrebcov priemerná známka predstavovala hodnotu 8,07; priemerná výsledná známka bola 8,00, čo predstavuje zaradenie do I triedy; do triedy Elita bolo zaradených 40 % a do I. triedy 60 % žrebcov; najvyššie ohodnoteným žrebcom a zároveň aj najvyššou výslednou známkou (8,28) bol Prislop-6 SK Filip, ktorý bol zaradený do triedy Elita.

Kľúčové slová: kôň, huculský kôň, línie huculského koňa, výkonnostné parametre

ABSTRACT

The most striking representative of mountain breeds of horses in our country is hucul horse, which is indigenous breed of Carpathians.

The thesis describes hucul horse breed, its origin, history, farming, liner construction and performance testing of horses.

The aim of this thesis was to evaluate the performance tests of hucul stallions in Slovakia. Based on available information, we analyzed headage of horses in Slovakia, the population status of hucul horses nowadays, we assessed the level of breeding stallions in terms of liner construction and staffing of male representation in the various lines, hucul stallion performance test in Slovakia in the period 2001 - 2010.

The achievements we have reached the conclusion that the state of horses in Slovakia had a downward trend; in 2008, the state of horses has increased slightly; holding of hucul horses is threatened due to low manning levels; during the period treated in animal breeding in Slovakia 23 stallions from 5 found Hucul lines (Goral, Gurgul, Hroby, Oušor and Prislop); percent most representative line in Slovakia was the line Hroby (34,80 %); average linear representation in the National Stud Farm Topoľčianky, and in terrestrial breeding consisted of 6 stallions; the most abundant percent line in the period of the National Stud Farm Topoľčianky, was the line Hroby (33,33 %); which was the most represented in the terrestrial breeding (35,70 %); during the period 10 hucul stallions has passed performance tests; percentage was best represented by the line Hroby (40 %) in assessing the type average mark stood at 8,11; average mark for the exterior is the value of 7,75; in assessing the performance of male average mark was 8,07; the resulting average mark was 8,00, which represents the inclusion into Class I.; 40 % of stallions were enrolled in Elite Class and 60 % of stallions were enrolled to Class I.; the highest rated stallion and also the highest final mark (8,28) was Prislop Filip SK-6, which was included in the Elite Class.

Key words: horse, hucul horse, line of hucul horse, parameters of achievement

OBSAH

ZOZNAM POUŽITÝCH OZNAČENÍ A SKRATIEK	8
1 ÚVOD	9
2 PREHĽAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	11
2.1 CHARAKTERISTIKA PLEMENA HUCUL	12
2.2 PÔVOD HUCULSKÉHO KOŇA	14
2.3 HISTÓRIA CHOVU	16
2.4 LÍNIOVÁ VÝSTAVBA HUCULSKÉHO KOŇA	21
2.5 VÝKONNOSTNÉ SKÚŠKY KONÍ	26
2.5.1 Typ (A)	32
2.5.2 Exteriér (B)	33
2.5.3 Výkonnosť (C)	41
2.5.4 Výkonnostné skúšky mnohostranne úžitkových koní	42
2.5.5 Výkonnostné skúšky jednostranne úžitkových –športových koní	46
2.5.6 Výkonnostné skúšky jednostranne úžitkových – ťažných koní	47
2.5.7 Hodnotenie – klasifikácia koní na základe výsledkov skúšok výkonnosti	47
3 CIEĽ DIPLOMOVEJ PRÁCE	48
4 MATERIÁL A METODIKA	49
4.1 MATERIÁL	49
4.2 METODIKA	49
4.2.1 Súčasné stavy koní na Slovensku	49
4.2.2 Analýza líniovej výstavby plemena Hucul	49
4.2.3 Výkonnostné skúšky žrebcov na Slovensku	50
4.2.4 Analýza výkonnostných skúšok žrebcov plemena Hucul	50
5 VLASTNÁ PRÁCA	51
5.1 CHARAKTERISTIKA NÁRODNÉHO ŽREBČÍNA TOPOĽČIANKY, š.p.	51
5.2 SÚČASNÉ STAVY KONÍ NA SLOVENSKU	53
5.3 SÚČASNÝ STAV HUCULSKÝCH KONÍ NA SLOVENSKU	54
5.4 ANALÝZA LÍNIOVEJ VÝSTAVBY PLEMENA HUCUL	54
5.4.1 Líniová výstavba pepinierov v Národnom žrebčine Topoľčianky, š.p.	55
5.4.2 Líniová výstavba pepinierov v zemskom chove	56
5.5 VÝKONNOSTNÉ SKÚŠKY ŽREBCOV NA SLOVENSKU	57

5.6	ANALÝZA VÝKONNOSTNÝCH SKÚŠOK ŽREBCOV	
	PLEMENA HUCUL	58
5.6.1	<i>Zhodnotenie typu</i>	59
5.6.2	<i>Zhodnotenie exteriéru</i>	60
5.6.3	<i>Zhodnotenie výkonnosti</i>	60
5.6.4	<i>Zhodnotenie výslednej známky</i>	61
5.6.5	<i>Zhodnotenie zatriedenia do výslednej triedy</i>	61
5.6.6	<i>Zhodnotenie jednotlivých huculských žrebcov</i>	62
6	DISKUSIA	64
7	ZÁVER	66
8	POUŽITÁ LITERATÚRA	68
	PRÍLOHY	71

ZOZNAM POUŽITÝCH OZNAČENÍ A SKRATIEK

ev. – eventuelne

km – kilometer

m – meter

m n. m. – meter nad morom

napr. – napríklad

nar. – narodený

o. i. – okrem iného

pr. n. l. – pred našim letopočtom

pred n. l. – pred našim letopočtom

š.p. – štátny podnik

ČSR – Československá republika

FAO – Potravinová a poľnohospodárska organizácia OSN

HIF – Hucul International Federation - Huculská medzinárodná organizácia

KVPal. – výška v kohútiku palicová

NŽ – národný žrebčín

SCHK – Správa chovu koní

SR – Slovenská republika

STN – Slovenská technická norma

Tur. Rem. – Turie Remety

ZCHKS – Zväz chovateľov koní na Slovensku

1 ÚVOD

Na rozvoj chovu koní vplývajú požiadavky a úroveň spoločenskej výroby. Podľa súčasných poznatkov bol kôň domestikovaný asi 4 000 rokov pred n. l. V jednotlivých krajinách jeho vývoj prebiehal rozdielne, v závislosti od rozvoja výrobných síl a prírodných podmienok. Kôň sa pre svoju silu a rýchlosť stal veľkým pomocníkom a nástrojom v rukách ľudí po mnoho storočí. Zavedením spaľovacích motorov a mechanizácie do výroby stratil svoje bývalé postavenie ako hlavný zdroj ťažnej, dopravnej a nosnej sily v armáde, poľnohospodárstve a lesníctve. Stav koní vo svete majú klesajúcu tendenciu.

V súčasnosti je kôň pre svoje mnohostranné využitie zaujímavým zvieratom pre všetky vrstvy obyvateľov. Zvyšuje sa záujem najmä o jazdecký šport, rozširuje sa turistika a hry so zapojením koní, v zahraničí stúpa požiadavka na kvalitné jazdecké kone. Aj v poľnohospodárstve je v súčasnosti záujem o chov koní, najmä v súvislosti so šetrením drahých pohonných hmôt. Použitie koní je stále opodstatnené v lesníctve pri sťahovaní dreva z nedostupných miest.

V minulých rokoch sa chovateľská práca v chove koní u nás orientovala na vyšľachtenie mnohostranne úžitkového koňa. Tento chovateľský cieľ sa neskôr ukázal ako nesprávny, čoho príčinou bola aj dlhodobá izolácia našej spoločnosti od vyspelých krajín.

V súčasnosti sa prispôbujeme celosvetovému trendu a do popredia chovateľskej práce sa dostáva produkcia koní, ktoré by sa vedeli výraznejšie presadiť aj na medzinárodných súťažiach v jednotlivých športových disciplínach. Predtým sa väčší dôraz kládol na pekný exteriér, ako na výkonnosť koní.

S ekonomickou situáciou štátu súvisí aj neustále znižovanie stavov koní. Prechod na trhové hospodárstvo spôsobil, že sa u nás predávalo viac koní ako sa narodilo. Zhoršovala sa tým aj veková štruktúra populácie, nakoľko sa predávali kone v produktívnom veku.

V súčasnosti sa na Slovensku chová okolo 14 622 koní, pričom v roku 2007 to bolo približne 8 tisíc, v roku 1990 približne 13,5 tisíc a v roku 1980 necelých 20,5 tisíc kusov koní.

Štát významnou mierou podporuje chov koní prostredníctvom génových rezerv. Medzi génové rezervy patrí aj jediné horské plemeno koní chované u nás – hucul.

Plemená a rázy horských plemien koní sú z časti v dynamickom pohybe, ovplyvňované podmienkami trhu, ktoré ovplyvňujú hospodárske a ekonomické podmienky chovu. U časti plemien a rázov horských koní je snaha zachovať ich pôvodný typ, biologicky cenné vlastnosti a ich prispôsobivosť tvrdým podmienkam v horskom prostredí.

Huculský kôň je najvýraznejším predstaviteľom horských plemien u nás a tvorí autochtónne plemeno Karpát. Chov tohto plemena je ohrozený pre nízke početné stavy. Ťažisko jeho chovu a záchrany je sústredené v Rumunsku, Poľsku a na Slovensku. Chov tohto plemena bol po stáročia spojený s chovateľskými a kultúrnymi tradíciami ľudí v karpatskej oblasti. Prípadný zánik jeho chovu by znamenal neopodstatnený a násilný zásah do histórie ľudí a zvierat karpatskej oblasti. Pre záchranu jeho chovu sa prehlbuje a silnie medzinárodná spolupráca, výmena genofondu a informácií. Aktívnej spolupráce pri záchrane jeho chovu sa zúčastňujú štáty a chovatelia Rumunska, Poľska, Slovenska, Maďarska a Čiech. Pri záchrane jeho chovu uvedené štáty spolupracujú v rámci Huculskej medzinárodnej federácie (HIF).

V práci sa využíva spoločná metodika, vzájomne sa uznávajú výsledky úžitkovosti, kontroly dedičnosti, pôvodu a hodnotenia exteriéru.

V chovnom cieli sú určené hlavne vlastnosti plemena, ako aj ich požadovaná úroveň. Zahraničná spolupráca zabezpečuje cieľavedomé a nepretržité zdokonaľovanie genetickej úrovne celej populácie v požadovanom smere pri zachovaní jeho chovu.

Chovateľský program huculského koňa určuje cieľ a štandard plemena, metodiky a postupy šľachtenia celej populácie s tým, že priebežne je aktualizovaný. Súčasne je návodom pre usmerňovanie šľachtiteľského procesu v štátoch jeho chovu u jednotlivých chovateľov.

2 PREHĽAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

V poslednom období zaznamenávame nárast chovu a zvýšený záujem o tradičné plemená koní, ktoré sa u nás chovali, aklimatizovali sa, zúčastnili sa výstavby iných plemien koní a tvoria súčasť vzácneho genofondu Slovenskej republiky. Tieto plemená sú všeobecne označované ako génové rezervy v chove koní a patria k nim tieto plemená: shagya arab, lipican, norik muránskeho typu, ale aj jediné autochtónne plemeno SR – HUCUL.

Nenáročnosť, skromnosť, obratnosť a vytrvalosť tohto plemena v spojitosti s nesmiernou konštitučnou tvrdosťou sa zachovala dodnes. Uvedené vlastnosti sú hlboko zakorenené v génoch týchto húževnatých horských koní a sú prenášané na potomstvo. Hucul patrí medzi málopočetné plemená koní, avšak jeho chov je rozšírený v Rumunsku, Poľsku, Česku, Maďarsku, Rakúsku, Bulharsku, Bielorusku, na Ukrajine a samozrejme aj na Slovensku.

Ťažiskom záchrany a rozvoja chovu huculského koňa na Slovensku je Národný žrebčín Topoľčianky, š.p. Jeho chov je tu organizovaný od roku 1921 a tu bola založená aj nová línia huculského koňa **GURGUL**. Národný žrebčín Topoľčianky zabezpečuje génovú rezervu chovu huculského koňa a je uznanou chovateľskou organizáciou poverenou viesť plemennú knihu tohto plemena na území Slovenskej republiky.

Chovateľov na Slovensku zastupuje v H.I.F. Národný žrebčín Topoľčianky, š.p. Jeho riaditeľom je Ing. Michal Horný, PhD., ktorý je i viceprezidentom H.I.F. V chovateľskej komisii je Ing. Emil Kovalčík, PhD., vedúci plemennej knihy a predseda rady plemennej knihy Hucul. H.I.F. rieši aktuálne otázky označovania, registrácie, evidencie a overovania totožnosti a „čistoty“ huculských koní. Organizuje medzinárodné stretnutia, zasadania generálneho predstavenstva, chovateľskej komisie a prehodnocuje výsledky chovu v jednotlivých krajinách. Členské organizácie spolupracujú pri výmene informácií, ale aj plemenného materiálu. V súčasnosti pripravujú spoločný projekt v rámci výskumnej úlohy pod záštitou FAO.

Záujem o chov huculských koní rastie, zlepšuje sa rodokmeňová hodnota jedincov a to cielenou plemenitbou. Prísny výberom, testáciou prostredníctvom skúšok výkonnosti, chovateľskými a športovými prezentáciami sa aj huculský kôň

v zemskom chove stane rovnocenným partnerom tradičných plemien Európskej únie (Kovalčík, 2009).

2.1 CHARAKTERISTIKA PLEMENA HUCUL

Podľa Horného et al. (2009) huculský kôň je horské plemeno Karpát a jeho domovinou je Huculsko (obrázok 1), kraj nachádzajúci sa vo východných Karpatoch (Rumunsko). Základom jeho chovu bol pôvodný karpatský typ Tarpana. Na jeho vyšľachtení mal nesporný podiel tiež Kertak a neskôr aj kôň arabský.

Štrupl et al. (1983) uvádzajú, že huculský kôň je vlastne zakrpatený a degenerovaný arabský kôň, prispôsobený horským podmienkam.

Hucul je naše plemeno koní, ktoré sa chovalo v severovýchodnej oblasti Karpát. Je to malý ťažný a nosný kôň, dobre prispôsobený pre horské prostredie (Edwards, 1992).

Podľa Bílka et al. (1955) to bolo z dôvodu, že kraj huculov bol dlho pod tureckým panstvom, preto boli huculské kone odvodzované zo zvyškov koní tureckých a tatárskych. Presná kraniologická analýza hucula doposiaľ prevedená nebola. Podľa zbežných porovnávaní lebiek huculov s vykopanými reliktnými koní z hrobov starogermánskych, ako i s recentnými lebkami koní orientálnych, mongolských i nordických (fjordových), možno usúdiť, že hucul je najskôr pôvodu nordického, na čo ukazuje celá fyziológia, biológia, jeho habitus i časté sfarbenie plavákov s tmavým pruhom po chrbte a pruhovanými končatinami.

Podľa Horného et al. (2009) o huculskom koni sa začína intenzívnejšie hovoriť v odborných kruhoch od r. 1856, keď sa jeho chovu ujal štát. Huculský kôň patrí medzi menšie horské plemená koní s veľmi dobre vyjadreným typom, s typickými chodmi v kroku, pri prekonávaní horských prekážok, s dobrým charakterom a kľudným temperamentom. Zovňajšok má korektný, dlhšieho rámca, na kratších, kostnatých nohách, s tvrdou kopytnou rohovinou. Telesnou stavbou je veľmi dobre prispôsobený pre prácu v horskom teréne ako kôň pre ťah, jazdectvo, ako aj na nosenie nákladov. Pôvod huculského koňa nie je celkovo geneticky homogénny. Dospieva v 5. – 6. roku.

Dušek et al. (1999) uvádzajú, že huculský kôň sa chová v karpatskej oblasti, teda v horských podmienkach, kde bol po stáročia súčasťou koloritu. V horskom prostredí sa

výborne prispôbil a bol v ňom jediným spoľahlivým dopravným prostriedkom. Ako výkonný horský kôň bol už známy v minulých storočiach. Je menšieho rámca (134 cm) s ušľachtilým výrazom, veľmi silným chrbtom a dobre osvaleným zadkom, často zo zblíženými hákovitými päťovými kĺbmi, čo je však u huculov funkčný znak. Hucul je skromný, s pevnou konštitúciou, všestranne výkonného typu. S veľkou istotou opatrne prekonáva v geograficky členitom teréne prírodné prekážky a intuitívne sa vyhýba nebezpečným úsekom.

Kliment et al. (1963) dopĺňajú, že v horských terénoch veľmi dobre prekonáva najťažšie prekážky, môže chodiť po strmých svahoch. Je veľmi obľúbený pre svoju skromnosť, pretože je produktom extenzívnych pomerov horských oblastí.

Podľa Gabriša et al. (1987) predstavuje huculský kôň svojimi výbornými úžitkovými vlastnosťami, výborným zdravotným stavom, skromnosťou, nenáročnosťou, vytrvalosťou, tvrdosťou, plodnosťou a prispôbenosťou aj pre tie najťažšie podmienky vynikajúce plemeno.

Karbusický (2006) píše, že vlastnosťou huculov je veľmi dobrý charakter, psychická vyrovnanosť, väčšinou kludnejší temperament, uchovávajúc si prirodzené inštinkty svojho divokého predka, čo je rozhodujúce pre jeho schopnosť žiť v drsnom horskom prostredí celoročne bez ustajnenia. Je dobre krmiteľný, na krmivo skromný a nenáročný, dokáže dobre zužitkovať len seno a trávnu, bez potreby konzumovať jadrové krmivo a ďalšie krmivové doplnky. Pri dobrom zaobchádzaní je hucul učenlivý, pracovitý, vytrvalý a vzhľadom ku svojim telesným rozmerom veľmi výkonný pri práci, najmä v teréne, kde je istý a obratný.

Štatút plemennej knihy plemena Hucul (Horný et al., 2009) uvádza, že plemenným štandardom je typický, korektný a výkonný horský kôň dlhšieho rámca s dobrými líniami, s výraznou ťažkou, stredne dlhou hlavou tarpanieho alebo kertačieho typu.

Končatiny má kratšie, kostnaté, vpredu postoj pravidelný, vzadu niekedy šabl'ovitý. Chod má krátky, pritom výdatný a spoľahlivý. Vyznačuje sa tvrdosťou, skromnosťou, vytrvalosťou, plodnosťou a pevným zdravím. Pre svoje veľmi dobré biologické a výkonnostné vlastnosti je zvlášť vhodný pre ťah, nosenie nákladu a jazdenie v horských oblastiach, ale aj ako jazdecký kôň pre deti a mládež.

Dospelé jedince by mali dosiahnuť rozmery:

žrebce	priemer	minimálne
výška na kohútiku (VK) palicová	144 cm	139 cm
obvod hrudníka (OH)	176 cm	166 cm
obvod záprstia	19 cm	18,5 cm
živá hmotnosť	460 kg	420 kg
rozdiel OH a páskovej VK	22 cm	20 cm

kobyly	priemer	minimálne
výška na kohútiku (VK) palicová	142 cm	137 cm
obvod hrudníka (OH)	176 cm	170 cm
obvod záprstia	18,5 cm	17,5 cm
živá hmotnosť	445 kg	400 kg
rozdiel OH a páskovej VK	24 cm	21 cm

2.2 PÔVOD HUCULSKÉHO KOŇA

Typickým predstaviteľom horských plemien koní, ako uvádza Hučko (2009), je huculský kôň. Jeho domovinou je Huculsko, kraj nachádzajúci sa vo východných Karpatoch v Rumunsku.

Podľa Horného (2005) je to presnejšie karpatská Bukovina, juhovýchodná oblasť Haliče (Galícia).

Názov plemena huculský kôň (Radvan, 2002) je odvodený od slovanskej národnostnej skupiny Huculov, žijúcich v okolí Lučiny (obrázok 2).

Samotný názov Hucul má snád' pôvod z rumunského „hoc” (lúpežník) a „ul” (ten). Prípona „ul” je obdobou nemeckého mužského člena „Der”, ktorý rumunčina priradzuje k príslušnému slovu jeho koncovkou. Tento národ karpatských horalov zrejme vznikol v priebehu XVII. a XVIII. storočia z obyvateľov východnej Európy, ktorí utiekli pred vojnovými udalosťami do odľahlých častí Karpát.

Horný et al. (2007) uvádzajú, že tento národ vznikol v priebehu 14. – 17. storočia, kedy sa zmiešal spolu s ostatnými obyvateľmi prichádzajúcimi z Balkánu.

Huculi boli veľmi výbojní a na svojich húževnatých koňoch často podnikali lúpežné výpravy do nížinných oblastí a potom rýchlo zmizli aj s korisťou v ťažko prístupných horách.

Títo horskí poľnohospodári, pastieri, drevorubači a pltníci (Kholová, 2005) obývali neschodné a chudobné oblasti Karpát a chovali veľmi otužilé typy domácich zvierat, prevažne miestneho pôvodu. Taktiež huculský kôň je veľmi pôvodný, inými vplyvmi takmer nedotknuté plemeno, chované po storočia v nezmenenej podobe.

Huculi sú svojráznou etnografickou skupinou (Radvan, 2002), sídliacou na rozhraní Bukoviny a Haliča. Po rozpade Rakúsko - Uhorska bolo toto územie rozdelené medzi Poľsko a Rumunsko. Malá časť Huculov osídľovala aj najvýchodnejšiu časť Podkarpatskej Rusi, ktorá bola jednou zo zemí medzivojnového Československa. Dnes je toto územie súčasťou Ukrajiny (Halič a Zakarpatská Ukrajina) a Rumunska (Bukovina).

Podľa Kholovej (2005) je hucul archaické plemeno, potomok lesného tarpana, ktorý sa vyskytoval v rumunských a ukrajinských Karpatoch. Domáce kone miestneho pôvodu tu chovali Dákovia už v antických dobách a neskoršie slovanské i rumunské kmene. So svojimi chovateľmi sa kone dostali až na východné Slovensko.

O pôvode a vzniku huculského koňa sú podľa Hučka (2009) rozdielne, často aj protichodné názory. Na základe literárnych prameňov, zdá sa byť hodnoverné, že základom chovu huculského koňa bol pôvodný karpatský tarpan. Začiatok jeho chovu sa datuje do XVII. storočia.

Duruttya – Pernica (2008) uvádzajú, že podskupina plemien koní horských sa medzičasom diferencovala pod vplyvom charakteristických lokálnych podmienok prostredia prevládajúcich v oblasti Karpát, Balkánu a Kaukazu. V Karpatoch žil určitý typ autochtónneho divokého tarpana, tzv. pôvodný horský tarpan lesného karpatského rázu. V rámci týchto horských koní rozlišujeme štyri rázy: beskydský a poloninský, haličský a bukovinský (ktorý je súčasne najznámejším a najtypickejším rázom), sedmohradský (označovaný aj ako mokánsky či szeklérsky) a tzv. transylvánsky. To znamená, že ak hovoríme o karpatských koňoch, uvažujeme o populácii huculských koní.

Pôvodný horský kôň Karpat (Hučko, 2009), domáci primitívny huculský a bukovinský typ alebo staropoľský, či staromoldavský koník - to všetko je len v rôznych obmenách juhoruský tarpan. Svoj podiel na jeho vzniku má tiež kertak a arabský kôň.

Archeologickým prieskumom je potvrdená existencia horského karpatského koňa aj na území severného Slovenska. V roku 1933 boli jeho pozostatky zistené v karpatskej kotline – v Gánovciach pri Poprade a v roku 1964 sa našli v travertínovom lome vo Vyšných Ružbachoch. Kostrové pozostatky a odtlačky pravekého koňa pochádzajú z obdobia až 700 000 rokov pred Kristom (Horný et al., 2007).

Kostrové pozostatky a odtlačky kopýt koňa pravého pochádzajú zo staršieho pleistocénu, z obdobia asi 700 000 až 245 000 rokov pred n.l. Vychádzajúc z uvedených hmotných dôkazov, môžeme povedať, že v karpatskej časti Slovenska sa choval horský kôň na podklade tarpana, čo nás oprávňuje označiť huculského koňa za autochtónne plemeno Karpát (Hučko, 2009).

Hucul patrí medzi málopočetné plemená a je najvýznamnejším predstaviteľom malého horského koňa. Vo svete sa ráta len s približne tisíckou čistokrvných plemenných kobýl, preto patrí medzi ohrozené plemeno (Horný, 2005).

Už v roku 1606, autor významného hipologického spisu HIPICA, Pravochenský opisuje hucula nasledovne: *„opatrnosť tohto koňa pri zliezaní strmých horských svahov je skutočne nevídaná; zdvíha vysoko predné nohy, aby prekročil všetky prekážky ktoré mu stoja v ceste.“* Nenáročnosť, skromnosť, obratnosť a vytrvalosť tohto plemena v spojitosti s nesmiernou konštitučnou tvrdosťou sa zachovala dodnes (Kovalčík, 2009).

2.3 HISTÓRIA CHOVU

Podľa Hučka (2009) sa pôvodne huculský kôň choval v skromných a drsných podmienkach Karpát, bez chovateľských zásahov štátu.

Podľa Horného (2005) k rozvoju chovu tohto plemena prispel žrebčín Radovec (1774) na území dnešného Rumunska, ktorý v roku 1815 začal tohto koňa chovať na účely rakúsko-uhorskej armády.

Radvan (2002) píše, že významný rakúsko-uhorský žrebčín Radovec (v nemčine Radautz, dnešný Radauti – Rumunsko), ležal v Bukovine, t.j. v oblasti susediacej s Ukrajinou a Moldavskom.

Až v 19. storočí sa začala chovu týchto koní venovať určitá pozornosť, predovšetkým boli užitočné pre prácu v lese. Pre svoju veľkú výkonnosť, obratnosť v teréne a vytrvalosť sa stali predmetom záujmu armády (Kholová, 2005).

Vojenská správa (Radvan, 2002), ktorej chov koní podliehal v rakúskom mocnárstve do roku 1869, sa snažila vykupovať z karpatského roľníckeho chovu žrebčeky, odchovávať ich v štátnych žriebarňách a zaraďovať ich ako plemenné žrebce do horských oblastí. Ukázalo sa však, že uvedením spôsobom nebolo možné zaistiť potrebný počet žrebčov a pre skvalitnenie chovu horských koní bolo nutné zriadiť štátny žrebčín.

Podľa Hučka (2009) až v roku 1856 bol pri radoveckom žrebčine zriadený huculský žrebčín Lučina. Jeho úlohou bolo zveľaďovať a zlepšovať toto pôvodné, tvrdé, vytrvalé, skromné a výkonné plemeno koní.

Podľa Radvana (2002) bol objekt žrebčina umiestnený v blízkosti horskej obce Lucina (podľa nemeckej literatúry Luczyna), ležiacej v bukovinských horách, asi 115 km na juhozápad. Pod akým názvom však boli horské kone v počiatkoch chovu evidované sa nepodarilo zistiť.

Kholová (2005) však uvádza, že centrom chovu bola Jasina vo vtedajšom Haliči, dnešnom území Ukrajiny.

Huculské kone (Duruttya – Pernica, 2008) sa pôvodne chovali v primitívnych a drsných podmienkach, bez zásahu štátu. Až v roku 1856 založila rakúska žrebčinská správa pri štátnom žrebčinci v Radovci vysoko v Karpatoch huculský žrebčín Lutina. Umiestnila tu typické huculské kobyly a žrebce kmeňa Goral a Hroby. Prvoradou úlohou chovateľského centra bola produkcia koní používaných k noseniu bremien pre vojenské účely. V tých rokoch bolo v Lutine sústredených približne 300 kobýl.

Podľa Hučka (2009) novozaložené stádo huculského koňa pozostávalo z málopočetnej skupiny kobýl, ktoré boli bez pôvodu, vykúpené v zemskom chove Bukoviny a Haliče. K týmto typickým kobylám boli vybrané aj plemenné žrebce.

Kovalčík et al. (2006) píše, že základné stádo tvorilo päť kobýl nakúpených v Sedmohradsku a dva žrebce priradené z vojenského depozitu.

Podľa Radvana (2002) to boli žrebci Bajdosz a Subry, rovnako sekelského pôvodu.

Z nezistených príčin bol v roku 1872 ministerstvom orby chov v Lučine zrušený (Radvana, 2002) a plemenný materiál prešiel do chovu okolitých chovateľov. V roku 1877 bol v Lučine chov huculského koňa znovu obnovený. Základ jeho chovu tvorilo 10 huculských žrebných kobýl a plemenný žrebec STIRBUL (Hučko, 2009).

Radvan (2002) uvádza, že niekoľko kobýl bolo miestneho pôvodu a niektoré z takto získaných kobýl bolo žrebných po neznámych žrebcoch.

Stádo sa postupne dopĺňalo a zušľachtľovalo s cieľom zjednotiť typ (Kovalčík et al., 2006) a prostredníctvom huculských žrebcov bol zošľachtňovaný aj zemský chov huculského koňa. Huculský kôň bol menej vyrovnaný, preto aj odborníci vo vnútri plemena rozlišovali viacero typov - tarpan, bystrzec, kertak (Hučko, 2009).

Radvan (2002) uvádza, že vhodný typ huculského koňa však bolo nutné najskôr vytvoriť a tak línie založené v počiatkoch chovu rýchlo zanikali. Vedenie žrebčína sa neobávalo nahradiť doterajšieho kmeňového žrebca (pepiniera) celkom neznámym žrebcom objaveným v roľníckom chove, pokiaľ bolo možné od neho očakávať potomstvo, blížiac sa k požadovanému štandardu. To sa podarilo až na prelome storočí nákupom žrebcov Hroby (v chove 1900 – 1905) a Goral (v chove 1905 – 1918).

Podľa Kovalčíka et al. (2006) ďalší rozvoj chovu koní v Lučine zastavila prvá svetová vojna. Roku 1914 bolo stádo pre ťažké boje na tomto území evakuované do obce Gottenprund (Rakúsko) a neskôr do lokality Waldhoff. Tie mali za následok zničenie žrebčína.

Hučko (2009) uvádza, že po skončení prvej svetovej vojny, rozpadom rakúsko – uhorskej monarchie, huculské stádo bolo rozdelené nástupníckym štátom, ktorým bolo vrátené aj územie. Časť huculských žrebcov sa dostala do severného Tirolska ako náhrada za haflingy, časť plemenného materiálu po roku 1918 pripadla Československu, Poľsku a Rumunsku.

Treba povedať (Horný et al., 2007), že plemenný materiál odstúpený uvedeným štátom bol v zlom výživnom a kondičnom stave a bol už silne selektovaný. Po prvej svetovej vojne bol chov huculských koní v Lučine opäť úspešne obnovený.

História organizovaného chovu huculského koňa na Slovensku sa začala písať v roku 1922 v Topoľčiankach. Topoľčiansky chov nadviazal úspešne na tradíciu lučinského chovu, pretože žrebčín prevzal časť stáda z Waldhofu (Horný et al., 2007), ktoré tu bolo ustajnené po presune z Lučinej (Hučko, 2009).

Podľa Hučka (2009) prevzaté huculské stádo pozostávalo z dvoch žrebcov, z 15 plemenných kobýl (6 po žrebcovi **Goral**, 4 po žrebcovi **Hroby**, 4 po žrebcovi **Hroby I.**, 1 po žrebcovi **Miszka I.**) a zo 16 žriebät (12 po **Hroby I.**, 4 po **Goral I.**).

Radvan (2001a) uvádza, že to boli predovšetkým žrebci Ghoral I (nar. 1913 Radovec – Luczina po Ghoral z 8 Hroby, v chove ČSR 1922 - 1937) a Hroby I (nar. 1905 Radovec – Luczina po Hroby z bukovinskej zemskej kobyly pravdepodobne po otcovi 79 Taras, v chove ČSR v rokoch 1922 – 1934).

Podľa Horného et al. (2007) v roku 1923 bolo 43 huculov presunutých do novovybudovaného žrebčína Turie Remety (západná Ukrajina). Neďaleko od neho zriadili huculský žrebčín Močarky.

Hučko (2009) uvádza, že žrebčín Močarky bol zriadený v r. 1928.

Podľa Horného et al. (2007) plemeno hucul bolo stále veľmi aktuálnym plemenom pre využitie horského koňa v armáde.

Ako uvádza Hučko (2009) v 30. rokoch XX. storočia začali chovatelia ako aj armáda požadovať zväčšenie rámca huculského koňa. Kríženie huculského koňa s koňom arabským a lipickým neprinieslo žiadané výsledky. V Turja Remet krížili huculského koňa s haflingom. Ani toto kríženie sa neosvedčilo a potvrdila sa známa skutočnosť, že u huculského koňa je možné zväčšiť rámec a mohutnosť selekciou a zlepšením podmienok odchovu, ale nie krížením.

Podľa Radvana (2001a) časť stáda potom bola v r. 1926 spolu so žrebcom Hroby I vrátená topoľčianskemu žrebčínu a umiestnená v Sebeslaviciach (severne od Turčianskych Teplíc), od roku 1927 opäť v Topoľčiankach.

Hučko (2009) uvádza, že v roku 1936 chov huculského koňa v Topoľčiankach bol zrušený a huculské stádo okrem žrebčiek bolo presunuté do Turja Remet – Močarky. Topoľčianky bez huculského stáda dlho nezostali, už v r. 1939 chov huculského koňa tu bol znova obnovený. Základ chovu tvorilo 10 plemenných kobýl a 2 plemenné žrebce.

Podľa Radvana (2001a) od samotného začiatku bol československý chov postavený pred problémom zužujúcej sa genetickej základne. Riešenie bolo o to ťažšie, že novovzniknutý chov bol odrezaný od tradičných chovateľských oblastí Haliča a Bukoviny, ktoré pripadli Poľsku a Rumunsku. Keďže v priebehu dvadsiatych a tridsiatych rokov vykúpil štát na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi celú radu typovo zodpovedajúcich žrebco a niekoľko ďalších bolo zakúpených aj v Poľsku, uplatnili sa títo plemenníci len v zemskom chove. V topoľčianskom stáde bol využitý iba jediný z nich, a to žrebec Gurgul (obrázok 3), ktorý tu založil novú československú líniu huculského koňa.

Žrebec Gurgul (nar. 1924) bol zakúpený ako odstavča od roľníka Andreja Pokša v obci Pichné, neďaleko Sniny a odchovaný na hospodárstve Mária, ktorý štát prenajal ako žriebaňu od cukrovarskej spoločnosti Oroska (dnes Pohronské Rusovce). O pôvode tohto žrebca nie sú známe žiadne bližšie údaje. S určitou pravdepodobnosťou sa však môžeme domnievať, že išlo o potomka zemského

plemenníka 452 Goral – 11, ktorý pôsobil v roku 1923 na prípušťacej stanici v Snine. V literatúre sa však stretávame aj s iným, zrejme nesprávnym, údajom o jeho narodení, v obvode prípušťacej stanice mestečka Zabie blízko Kolomuje v Haliči, vtedy z oblasti tradične najvyspelejšieho chovu. V tomto prípade by sa mohlo jednať o potomka zemského plemenníka 410 Goral – 4, ktorý bol na túto stanicu v príslušných rokoch opakovane prideľovaný.

Nedochovali sa ani údaje o pôvode príp. aspoň exteriéru matky žrebca Gurgul. Nákupná komisia však nepochybne posudzovala kvalitu odstavčat'a aj podľa nej a kobyly teda musela zodpovedať požadovanému štandardu, a to tým skôr, že jej potomok bol zaradený ako kmeňový žrebec žrebčinského stáda, aj keď neboli jeho kvality najskôr overené v zemskom chove. Nemožno ani vylúčiť jej pôvod z chovateľsky vyspelých oblastí Haliča alebo Bukoviny. V počiatkoch 1. svetovej vojny (1914 – 1915) prenikla totiž ruská armáda do severnej časti východného Slovenska a zdecimovaný stav roľníckych koní tejto oblasti bol doplňovaný materiálom najrôznejšieho pôvodu vyradeným armádou z konských lazaretov, a teda aj koňmi, ktoré vojnové udalosti mohli priviesť na územie Slovenska z východu.

Podľa Hučka (2009) huculský žrebec **Gurgul**, ktorý po odchove a výcviku bol v žrebčine Topolčianky zaradený do chovu ako kmeňový plemenník v roku 1927, v Topolčiankach pôsobil do roku 1936, keď ho s huculským stádom premiestnili do Turje Remet - Močarky. V Topolčiankach pripustil 102 kobýl a narodilo sa po ňom 47 žrebčiek a 26 kobyliiek. Príslušníci kmeňa Gurgul sa v chove hucula veľmi dobre uplatnili, výrazne prispeli k rozšíreniu krvnej základne, založili samostatný huculský kmeň a výrazne ovplyvnil kvalitu huculského koňa v domácich aj v zahraničných chovoch.

V rokoch 1946 - 1952 pôsobil v topolčianskom huculskom stáde trofejný žrebec **Javor** (Tarpan - Wacia), nar. v roku 1941 (obrázok 4). Jeho úlohou bolo doplniť nedostatok huculských žrebčov a rozšíriť krvnú základňu. Ani tento žrebec sa v huculskom stáde neosvedčil a jeho potomstvo bolo postupne z chovu vyradené.

Kovalčík (2001) uvádza, že po 2. svetovej vojne zriadili v Zlobinách pri Bánovciach nad Bebravou typovú stanicu horského koňa. Armáda tam sústredila 50 plemenných kobýl horského koňa a stádo doplnila 24 kobyľami v type hucula.

Podľa Horného et al. (2007) zošľacht'ovací proces tvorby „horského koňa” je postavený na využití žrebčov plemien hucul, spolu s trofejnými žrebcami v type horského koňa a fjordské žrebce **Hron** a **Byrlad**.

Podľa Hučka (2009) ku kríženiu sa používali trofejný žrebce v type horského koňa (**13 Muráň**) a podľa Kovalčíka (2001) fjordské žrebce Hron a Beskyd.

Hučko (2009) uvádza, že po reorganizácii chovu koní na Slovensku v r. 1961 stádo zo Zlobín bolo presunuté do žrebčína Topoľčianky.

Tu proces zmohutnenia horského koňa podľa Horného et al. (2007) pokračuje pomocou fjordských žrebčov (Darion, Grom, Dychov, Czaromir I, Sirocco).

V polovici 80. rokov je však proces zmohutnenia tzv. horského koňa ukončený a prechádza sa na čistokrvnú plemenitbu, ktorá pokračuje až do súčasnosti. Stádo plemenných kobýl je prísne vyselektované a krížence odpredané. Na väčšine odpredaných krížencov topoľčianskeho chovu si neskôr vybuduje základy huculského chovu i Česká republika.

2.4 LÍNIOVÁ VÝSTAVBA HUCULSKÉHO KOŇA

Podľa Horného et al.(2007) v začiatkoch procesu konsolidácie jednotného typu a požadovaného exteriéru pôsobilo už v Lučine mnoho žrebčov ako napr. Stirbul, Taras, Dobosz, Capul, Bajdo, Ispas, Mysza (Misza) a Subry. V chove sa neskôr presadilo a udržalo 7 línii, ktoré sú doposiaľ považované za medzinárodné uznané línie huculského koňa: Gurgul, Goral, Oušor, Hroby, Prislop, Pietrosu, Polan. Ostatné postupne zanikli.

Radvan (2001b) uvádza, že chov huculského koňa na odbornej úrovni bol založený až v poslednej tretine 19. storočia v niekdajšom rakúsko-uhorskom žrebčine Luczina v Bukovine (dnešné Rumunsko). S výnimkou topoľčianskej línie Gurgul vychádzajú z tohto žrebčína všetky línie huculského koňa. Línie založené v počiatkoch chovu síce zanikli, podielali s avšak na vzniku súčasných línii.

Autor delí línie na rakúsko-uhorské (Stirbul, Misza, Taras, Czeremosz, Dobosz, Hroby, Goral), medzivojnové (Gurgul, Oušor, pietrosu, Prislop) a povojnové (Javor).

Podľa Horného et al.(2007) línia **Stirbul** bola založená žrebcom pomenovaným podľa hory neďaleko žrebčína Luczina. Žrebec Stirbul (nar. v roku 1873 na území Rumunska) pôsobil ako pepinier v rokoch 1877 – 1880. Pokračovateľ línie Stirbul I (nar. 1879 po Stirbul z 5 Lucava) pôsobil v rokoch 1893 - 1897.

Línia **Miszka** bola založená žrebcom, nar. v roku 1871 na území Rumunska. Žrebec pôsobil v žrebčine v rokoch 1881 – 1883. Pokračovateľ línie Miszka I (nar. 1887 po Miszka z 1 Stirbul) bol pepinierom v rokoch 1898 – 1905. V československom chove bol jeden z posledných príslušníkov tejto línie zaradený v Podkarpatskej Rusi ako 14 Miszka I-9 (v okolí žrebčína Prešov ako 455 Miszka 9).

Línia **Taras** bola založená žrebcom Taras nar. v roku 1878 v Rumunsku – Bukovine. Ako pepinier pôsobil v rokoch 1883 – 1886, pokračovateľ línie Taras I (nar. v roku 1887 po Taras z 4 Stirbul) v rokoch 1896 – 1900.

Línia **Czeremosz** bola založená žrebcom nar. v roku 1883 v bukovinskom zemskom chove po žrebcovi Miszka. Meno žrebca je odvodené od rieky v Haliči. Ako pepinier pôsobil v rokoch 1887 - 1893, pokračovateľ Czeremosz I (po Czeremosz z 8 Stirbul I) v rokoch 1895 – 1898.

Línia **Dobosz** bola založená žrebcom Dobosz, nar. v roku 1890 v Bukovine, ktorý pôsobil ako kmeňový žrebec v rokoch 1894 – 1895.

Línia **Hroby** bola založená žrebcom nar. v roku 1895 v bukovinskom zemskom chove, pomenovaný podľa obce ležiacej severne od žrebčína Lučina (výrazu „*hroby*” je asi treba rozumieť ako „hrubý”, t.j. veľký). Ako pepinier pôsobil žrebec Hroby v rokoch 1901 – 1905. Pokračovateľ línie Hroby I (nar. 1908 po Hroby zo zemskej kobyly pravdepodobne po Taras I) pôsobil v rokoch 1913 – 1914 v žrebčine Lučina, odkiaľ bol huculský chov v prvých týždňoch vojny evakuovaný do Waldhoffu v Dolnom Rakúsku. Po roku 1922 sa žrebec Hroby I stal pepinierom topolčianskeho žrebčína. V chove pôsobil až do roku 1934. Pokračovateľom línie v chove v žrebčine Lučina sa stal iný žrebec tejto línie, tu označený ako Hroby II, nar. v roku 1906 po Hroby z 3 Miszka. Línia Hroby je v žrebčínach Lučina a Topolčianky zastúpená dodnes a medzi obidvoma žrebčínami došlo k vzájomným výmenám. Syn žrebca Hroby I zo 65 Goral-11, nar. v roku 1927 v Topolčiankach, bol exportovaný do Lučiny, kde bol zaradený pod označením Hroby V. V päťdesiatych rokoch bol chov spätne ovplyvňovaný jeho vnukom 219 Hroby IX-1 (nar. v roku 1952 v Lučine po Hroby IX z 226 Goral V-3), ktorý bol zaradený v žrebčine chovu horského koňa v Zlobinách a na začiatku šesťdesiatych rokov bol využitý v slovenskom zemskom chove. V polovici 80. rokov bol do topolčianskeho stáda zaradený pod označením Hroby VII (nar. v roku 1972 v Rumunsku po Hroby XIV zo 153 Goral IX-3) ďalší z Lučiny importovaný žrebec, ktorý v tomto chove pôsobil v rokoch 1985 – 1991. V roku 2000 bol z Rumunska importovaný ďalší príslušník tejto línie, v Topolčiankach označený ako Hroby XII (nar.

v roku 1983 v Rumunsku po Hroby XXI zo 696 Goral XVI-84), ktorý ďalej pôsobí v Národnom žrebčine (obrázok 5). Potomstvo žrebca je vyrovnané v jazdeckom type (ľahšieho huculského koňa), prevažne vo farbe vraník.

Horný – Kovalčík (2007) uvádzajú, že kmeň **HROBY** na Slovensku reprezentuje šesť plemenných žrebcev z dvoch línii. Plemenné žrebce: Hroby VIII (1988), Hroby XII (1988) z Národného žrebčína a štyri žrebce vo vlastníctve súkromných chovateľov Hroby X Urpín (1992), Hroby XIII (1998), Hroby XIV (2000), Hroby XV (2002).

Línia **Goral** podľa Horného et al. (2007) bola založená žrebcom Ghoral (názov línie by mal byť vyslovovaný ako Góral), kúpeného z haličského zemského chovu. Zakladateľ tejto línie sa narodil v roku 1899 v okolí pripúšťacích staníc Žabie a Kosow, kde boli v určitú dobu prideľované žrebce línie Czeremosz. Ako pepinier žrebčína Lučina pôsobil v rokoch 1906 – 1918. Jeho potomok Goral I (Turie Remety – ČSR), nar. v roku 1907 po Ghoral z 8 Hroby, sa stal zakladateľom slovenského chovu (obrázok 6). Pokračovateľom línie v žrebčine Lučina bol v rokoch 1919 – 1929 iný žrebec tohto mena Goral I (Luczina – Rumunsko), nar. v roku 1907 po Ghoral z 14 Miszka I. Obidve línie sa udržali dodnes. Rumunská línia sa zapísala do slovenského chovu importom topoľčianskych kmeňových žrebcev Goral VII (nar. v roku 1949 v Rumunsku po Goral V z 223 Oušor-11, v Topoľčiankach len v roku 1957) a Goral VIII (nar. v roku 1944 v Rumunsku po Goral IV z 189 Oušor-12, v Topoľčiankach 1957 – 1961). V roku 2000 bol ako pepinier zaradený Goral XVII (nar. v roku 1995 v Rumunsku po Goral XIX-13 z 681 Hroby XIX-27). Okrem importov z Rumunska došlo v topoľčianskom žrebčine i k zaradeniu žrebca importovaného z Ukrajiny, a to žrebca Bajan (nar. v roku 1946 v Turja Remety po K-23 Goral z IK-36 Gurgula I-3), ktorý pôsobil v Topoľčiankach v rokoch 1958 – 1959, ako pepinier Goral IX. Okrem toho pôsobil i v slovenskom zemskom chove pod svojím pôvodným menom ako 408 Bajan. Neskôr bol z poľského žrebčína Šiary získaný žrebec Lemesz (nar. v roku 1978 po Elf z Gazela), ktorý pôsobil v Topoľčiankach v rokoch 1984 – 2001 ako Goral XIV. V Topoľčiankach zanechal priameho pokračovateľa línie žrebca Goral XV, narodeného v roku 1991 z matky 331 Gurgul V-35. V Topoľčiankach pôsobil ako pepinier v rokoch 1996 – 2007.

Horný – Kovalčík (2007) uvádzajú, že kmeň **GORAL** na Slovensku reprezentuje jedna línia, a to Goral I (1907, Lučina). V Národnom žrebčine pôsobia 2 žrebce: Goral XV (1991), vicešampión I. Medzinárodného huculského šampionátu

(obrázok 7) a Goral XVII (1995), importovaný z Rumunska. V zemskom chove je línia zastúpená žrebcami Goral XVI (1989) a Goral XVIII (2001).

Línia **Gurgul** (pôvod mena sa nepodarilo zistiť) podľa Horného et al. (2007) bola založená v topoľčianskom žrebčine žrebcom Gurgul, narodeným v roku 1924 na východnom Slovensku u chovateľa Ondreja Pokše, ako uvádza plemenná kniha topoľčianskeho chovu, v Peknej Snine. Bol to gaštanový hnedák bez odznakov s páskovou výškou v kohútiku 150 cm. V chove žrebec pôsobil v rokoch 1927 – 1936 v Topoľčiankach a od roku 1936 minimálne do roku 1939 (kedy bolo turaremetské stádo po obsadení Podkarpatskej Rusi zobraté Maďarskom) v Turých Remetách. V rokoch 1934 – 1937 bol urobený neúspešný pokus preniesť túto líniu do žrebčína Lučina, a to žrebcom Gurgul (Luč.-Rum.), nar. v roku 1930 v Topoľčiankach po Gurgul z 70 Hroby I-3. Línia Gurgul sa v slovenskom chove udržala doposiaľ a je reprezentovaná žrebcami Gurgul VIII (1989, po Gurgul VII – z matky 379 Oušor 27), Gurgul IX (1980, po Gurgul V – z matky 117 Goral XI-1) a Gurgul X (1989, po Gurgul VII – z matky 329 Oušor 3).

Horný – Kovalčík (2007) uvádzajú, že kmeň **GURGUL** je veľmi významným kmeň v populácii hucula, pretože bol založený na Slovensku v Snine, žrebcom narodeným v roku 1924. V Národnom žrebčine Topoľčianky je zastúpená línia 290 Gurgul 3 (Muráň) dvomi žrebcami: Gurgul X (1989) a Gurgul VIII (1989), ktorý momentálne pôsobí v SCHK Dobšina na Muráni.

Línia **Oušor** podľa Horného et al. (2007) bola založená v žrebčine Lučina žrebcom Oušor, nar. v roku 1929 v Rumunsku. Ako kmeňový žrebec pôsobil v rokoch 1934 – 1943 a založil významnú líniu, ktorá bola v roku 1957 prenesená žrebcom 349 Oušor-5 (nar. v roku 1944 po Oušor z 179 Goral II-14) na Slovensko (obrázok 8). Žrebec pripúšťal v žrebčine na Muráni v rokoch 1957 – 1962 a stal sa zakladateľom slovenskej vetvy tejto línie. Posledným predstaviteľom uvedenej „slovenskej“ vetvy v línii Oušor je žrebec Oušor III, narodený v roku 1984 po Oušor I z matky 266 Gurgul V-24. Pokračovateľom tejto línie bude od roku 2008 jeho syn, tmavý plavák, Oušor VI (Oušor III-48), narodený v roku 2004 z matky 654 Goral XIV-47.

Línia Oušor patrí k veľmi vzácnym líniam huculských koní a v slovenskom chove sa osvedčila predovšetkým ako vynikajúca materská línia. V roku 2005 Národný žrebčín importoval pre rozšírenie krvnej základne a posilnenie výstavby uvedenej línie nepríbuzného rumunského plemenníka Oušor IX-17 (1995, z matky 658 Hroby XIX-11), ktorý pôsobil v žrebčine pod označením Oušor V do roku 2007.

Horný – Kovalčík (2007) uvádzajú, že k vzácnym kmeňom patrí **OUŠOR**. Vôbec prvým Oušorom pôsobiacim na našom území bol rumunský plemenník Oušor 5, narodený v roku 1944 v Lučine. Z tejto vetvy pôsobí v Národnom žrebčine plemenník Oušor III (1984), línia Oušor II, pochádzajúca taktiež zo žrebčína Lučina. V Národnom žrebčine je zastúpená importovaným rumunským plemenníkom Oušor V (1995).

Línia **Pietrosu** podľa Horného et al. (2007) bola založená v žrebčine Lučina žrebcom Pietrosu, nar. v roku 1930 v Rumunsku. Meno línie je pravdepodobne odvodené od hory Pietrosu na severe Rumunska. Ako pepinier pôsobil v rokoch 1934 – 1936. Do slovenského chovu prenikla táto línia prostredníctvom kobyly 727 Goral IV-7, narodenej v Rumunsku v roku 1949, ktorá bola pre topolčianske stádo zakúpená ako žrebná. Jej dcéra 10 Pietrosu II-1 bola zaradená do topolčianskeho chovu. Z tejto rodiny pochádzajú dva plemenné žrebce a to Gurgul X a Hroby VIII.

Línia **Prislop** bola založená v žrebčine Lučina žrebcom Prislop, nar. v roku 1932 po zemskom plemenníkovi 174 Goral I-7 z 84 Diana, čiže z genealogického hľadiska ide o samostatnú vetvu línie Goral. Názov línie má pôvod v pomenovaní priesmyku spájajúci Sedmohradsko a Bukovinu. Žrebec sám pôsobil ako pepinier len v rokoch 1936 – 1937, línia je však zastúpená dodnes. V roku 2000 bola prenesená žrebcom Prislop (nar. v roku 1995 po Prislop IX z 518 Pietrosu VIII, Rumunsko) do topolčianskeho chovu (obrázok 9) a dnes v základnom stáde chovných matiek pôsobí elitná dcéra uvedeného plemenníka. Pre svoj pôvod, typ a exteriér sa stal vyhľadávaným žrebcom v slovenskom zemskom chove, v ktorom už dnes pôsobia jeho dcéry.

Horný – Kovalčík (2007) uvádzajú, že v súčasnosti pôsobia z línie *Prislop IX* na Slovensku dva žrebce. Prislop (1995) narodený v Lučine a importovaný do Národného žrebčína a Prislop I (2000), novozaredený plemenník vo vlastníctve Gondu Milana, importovaný z Českej republiky (obrázok 10). Zaujímavosťou pre chovateľov je, že topolčiansky pepinier Prislop má „čisto“ rumunský pôvod, Prislop I vznikol kombináciou rumunských a poľských predkov.

Línia **Polan** podľa Horného et al. (2007) bola založená žrebcom rovnakého mena, neznámeho pôvodu, narodeného v roku 1929 v Poľsku. Pre štátnu správu bol zakúpený v roku 1937 vo veľmi zlom kondičnom stave. V čase druhej svetovej vojny pôsobil v okolí Žabie. Ako uvádza Hakl, uvedený žrebec bol pre poľský chov huculského koňa značným prínosom. Veľmi dobre nadviazal na kobyly po žrebcoch kmeňa Goral a Hroby. Do nášho chovu sa krv línie Polan dostala prostredníctvom

žrebca Goral XIV – Lemesz (1978, Poľsko, Elf – Gazela), ktorý pôsobil v žrebčine Topoľčianky do roku 2001.

Línia Polan má svojich priamych pokračovateľov nielen v Poľsku, ale aj v Rakúsku.

2.5 VÝKONNOSTNÉ SKÚŠKY KONÍ

Využitie koní v jazdectve, ťahu a nosení bremien bolo tak rozsiahle, že sa tieto zvieratá na viac tisícročí stali takmer určujúce pre mocenský a hospodársky rozvoj mnoho zemí. Rôzne oblasti pracovného využitia špecifikovalo typy koní vhodných pre vojsko, dopravu, ceremoniál a poľnohospodárstvo.

Pri výbere koní sa postupne formovali posudzovacie kritériá a tým sa vytvárali základy budúcej systematickej testácie. Výberu plemenníkov bola už v staroveku venovaná veľká pozornosť; vybraný jedinci boli veľmi cenený. S postupom doby bola aj táto selekcia stále zdokonalovaná (Dušek et al., 1999).

Súčasne s domestikáciou koní sa vyvíjala aj testácia ich výkonnosti spôsobom, ktorý bol momentálne aktuálny od spôsobu využitia koní.

Za najstaršiu správu o výkonnosti možno považovať Kikkulišov spis zo 14. storočia pr.n.l. Metodiku výcviku spracoval Kikkuliš pre Chetitského kráľa a pre potreby jeho podkoniarov. Toto dielo má nesmiernu historickú cenu, nakoľko poukazuje nielen na vysokú úroveň chovu koní 2000 rokov pr. n. l., ale je aj prvým popísaným systémom výkonnostných skúšok.

Určité prvky výkonnostných skúšok mali aj rôzne súťaže, napr. i olympijské hry, kde od roku 657 boli zaradené súťaže – jazdecké dostihy. Víťazné kone boli veľmi cenené v chove – bola to určitá forma pozitívneho výberu.

I keď sa zo staroveku nezachovalo mnoho súpisov, z diel Kikkuliho a Xenofonta, ktorý doplnil Kikkuliho spisy o techniku tréningu a hodnotenie exteriéru, možno získať základné informatívne podklady o hodnotení výkonnostnej kapacity vtedajších plemien koní.

Obdobie stredoveku je na hipologickú literatúru chudobné.

O systematických skúškach výkonnosti sa nenašli žiadne záznamy. Preto možno len usudzovať rozvoj určitých výkonnostných prvkov na turnajoch a bojoch.

V tomto období sa začal rozvoj koní západného typu, nakoľko využitie vo vojsku kládlo požiadavky na rýchlosť a mohutnosť koní. Výber vojenských koní bol veľmi prísny.

Zákon z 11. storočia je podkladom k zisteniu, že boli zavedené určité plemenárske opatrenia. Tento „plemenársky“ zákon určoval, že stádo koní má tvoriť 12 kobýl s jedným plemenným žrebcom.

V 17. – 18. storočí bola publikovaná hipologická literatúra vo väčšom rozsahu. V tejto dobe kôň nemal v poľnohospodárstve väčšie uplatnenie, význam mal ako luxusný.

Určitý pokrok nastal za vlády Márie Terézie, ktorá zaviedla rad opatrení o zlepšení chovu – bezplatné pripúšťanie kobýl, voľný predaj koní, zriadenie pripúšťacích odvodov. V úsilí Márie Terézie pokračoval Jozef II, ktorý opatrením z roku 1780 zlepšil organizačnú štruktúru v chove koní. Ďalej zriadil zverolekársku školu.

Koncom 18. storočia sa zvyšoval dopyt po koňoch k ťažkej práci na základe čoho vznikali nové plemená. Avšak lepšie podmienky a výraznejšie zmeny nastali v druhej polovici 19. storočia.

Uvedený vývoj použitia koní nám podáva určité základné informácie o výkonnosti koní, nakoľko cieľom všetkých chovateľských opatrení bolo vytvorenie predpokladov pre produkciu výkonnostne kvalitného materiálu (Lahký, 2002).

Podľa Duška et al. (1999) kvalitatívny zvrät v chove koní a rovnako v ich testácii nastal však až v 18. a hlavne 19. storočí pri nastupujúcich spoločensko-ekonomických zmenách v dôsledku rozvoja priemyslu. Bolo teda žiaduce urýchlené zvyšovanie výkonnosti koní v poľnohospodárstve, ktoré muselo zvýšiť produktivitu, a tiež v rozširujúcom sa športovom jazdení, ktoré malo v tej dobe viac spoločenský charakter.

V chove jednotlivých plemien boli postupne stanovené výkonnostné kritériá, ktorých objektivita bola rozdielna. Bol to však dôležitý vstup do éry riadeného chovu štátom a vznikajúcimi chovateľskými zväzmi. Vývoj chovateľských organizácií a spôsob testácie bol dlhodobý, jeho stúpajúca kvalita bola zreteľná. V hodnotení koní sa stále viac zdôrazňovali šľachtiteľské zámery. Opúšťala sa tak pôvodná komerčnosť podmienená predvádzaním výkonnosti koní v rôznych záťažiach, hlavne s dôrazom na ťažnú silu. Avšak až v povojnovej dobe nášho storočia nadobudol rozvoj skúšobných systémov na značnom rozmachu, a to v súlade s cieľmi živočíšnej výroby – úsilie

o dosiahnutie maximálnej ekonomickej úžitkovosti. Jej zvyšovanie bolo v chove teplokrvných a chladnokrvných koní podmienené práve systematickým predvádzaním výkonnostných skúšok.

Podľa Duruttyu – Pernicu (2008) význam malých horských koní veľmi zdôrazňovala nielen štátna, ale aj vojenská správa. Bolo to podnietené skúsenosťami získanými 1. armádnym zborom generála Ludvíka Svobodu v bojoch o dukelský priesmyk, v priebehu ktorých neoceniteľnú službu horskému delostrelectvu poskytli práve húževnaté horské kone (obrázok 11).

Duruttya – Pernica (2008) ďalej píše, že do polovice 50. rokov sa príprava a skúšky výkonnosti koní plemena hucul realizovali v intenciách vojenskej správy (premietalo sa to o.i. do zaradenia niekoľkých špecifických úloh, ako napr. prekonávania prírodných prekážok – priekop párou koní zapriahnutou v koleske, nosením ťažkých bremien, ev. skúšok koní pod sedlom). Po roku 1957, kedy došlo k zrušeniu hipomobilnej zložky v čs. armáde sa chov koní a výkonnostné skúšky už realizovali výlučne v réžii civilnej správy. Bolo to v príkrom rozpore s praxou uplatňovanou vo všetkých okolitých štátoch, ktoré vďaka armádnym koňom dosiahli v ďalšom období neporovnateľne lepšie výsledky v chove, v príprave, testácii a športových výsledkoch svojich reprezentantov, ev. v samotnej evidencii týchto zvierat.

Halo et al. (2004) uvádzajú, že najdôležitejšou požiadavkou v chove hospodárskych zvierat je ich úžitkovosť.

Dušek et al. (1999) popisujú úžitkovosť ako komplex vlastností, z ktorých hlavná je charakterizovaná poskytovaním svalovej sily k premiestneniu bremien v ťahu alebo nesením. Hodnotenie úžitkovosti je zložitejšie, pretože úžitková hodnota je vytváraná nielen priamymi výkonnostnými vlastnosťami, ale aj vlastnosťami ovplyvňujúcimi výkonnosť (konštitúcia, temperament, pracovný charakter a kŕmitelnosť, plodnosť atď.). Tieto vlastnosti nie sú vždy metricky hodnotiteľné, a preto ich subjektívne vyjadrenie podlieha väčšej premenlivosti. Súhrn týchto vlastností vytvára úžitkovú hodnotu.

Halo et al. (2004) píše, že v chove koní je úžitkovosť daná ich výkonom. Výkon koní, u ktorých je predpoklad, že budú zaradené do plemenitby, sa hodnotí hlavne pri výkonnostných skúškach.

Podľa Vyhlášky 18/2000 §15 ods. 1 (2011) sa kontrola úžitkovosti vykonáva na účely objektívneho zisťovania a hodnotenia úžitkových vlastností. Výsledky kontroly úžitkovosti slúžia chovateľom a sú podkladom na výber do plemenitby.

Kadlečík – Kasarda (2007) uvádzajú, že kontrola úžitkovosti sa vykonáva:

- a) základnou kontrolou úžitkovosti žrebcov počas testovacieho obdobia ukončeného skúškami výkonnosti v uznaných skúšobných zariadeniach,
- b) špeciálnou kontrolou úžitkovosti žrebcov, ktoré neabsolvovali skúšky výkonnosti v uznaných skúšobných zariadeniach na základe vlastnej športovej výkonnosti podľa rozhodnutia uznanej chovateľskej organizácie jednotlivých plemien,
- c) kontrolou úžitkovosti kobýl pripravovaných do plemenitby v šľachtiteľských a chránených chovoch,
- d) kontrolou úžitkovosti, skúškami výkonnosti anglického plnokrvníka a klusákov na dostihoch.

Hošák (2010) uvádza, že sledovanie úžitkovosti či výkonnosti je potrebnou podmienkou výberu pre chov u všetkých hospodárskych zvierat. Snahou chovateľov je udržanie alebo zlepšenie úžitkovosti – výkonnosti. Bez sledovania úžitkovosti – výkonnosti plemeno zaniká.

Dôležitú úlohu v chove koní zohrávajú skúšky výkonnosti (Kovalčík, 2007), ktoré poskytujú chovateľovi objektívne informácie o úžitkových vlastnostiach testovaných zvierat. Ich výsledok je často rozhodujúcim kritériom pre zaradenie koní do plemenitby a nenahraditeľným dokladom na odhad plemennej hodnoty otcov podľa výkonnosti potomkov.

V Slovenskej republike sa skúšky výkonnosti koní organizujú podľa doposiaľ platnej normy STN 46 6310 „Plemenné kone“. Kone ich absolvujú len jedenkrát za život a preto by skúšky výkonnosti mali byť objektívne a dôsledné.

Pre zvyšovanie kvalitatívnej úrovne v našom chove koní by bolo optimálne, keby bola čo najširšia populácia podrobená skúškam výkonnosti, a to predovšetkým v zemskom chove. V šľachtiteľských chovoch sú skúšky výkonnosti samozrejmosťou.

Podľa Popluhára et al. (2002) sú skúšky výkonnosti presne zamerané na praktické upotrebenie daného plemena koní. Zásadne treba skúšať kone na všetky vlastnosti (výkonnostné činitele) potrebné pre praktické upotrebenie daného plemena.

Testácia chovných koní (Morvay, 2011) sa robí podľa STN 46 6310 „Plemenné kone“. Podľa tejto normy sa testácie zúčastňujú žrebce pred zaradením do plemenitby a kobyly pred zaradením do šľachtiteľských chovov. Výkonnostnými skúškami sa

testujú aj kobyly zaradené do génovej rezervy a do chráneného chovu. Táto norma je vypracovaná na základe skúseností s testáciou v Nemecku.

Podľa STN 46 6310 (1997) sa výkonnosť žrebcov v zmysle základnej kontroly úžitkovosti sa preveruje formou staničného testu, ktorý sa končí skúškami výkonnosti. Pred zaradením do staničného testu musí žrebec absolvovať komisionálny predvýber, na ktorom sa posúdi jeho pôvod, typ, exteriér, základné rozmery a pohybové vlastnosti. Komisia ho odporučí alebo neodporučí do testu.

Halo et al. (2004) uvádzajú, že úlohou skúšok výkonnosti je zistiť, aké sú tie úžitkové vlastnosti jednotlivých zvierat, na základe ktorých je možné robiť ich selekciu. Výkonnostné skúšky sa vykonávajú podľa úžitkového zamerania koní.

Plemenné kone (STN 46 6310, 1997) sa triedia podľa pôvodu a typu na plemená podľa tabuľky 1:

Tabuľka 1: **Rozdelenie plemenných koní podľa pôvodu a typu**

Typ	Plemeno
Mnohostranne úžitkový	slovenský teplokrvník český teplokrvník lipický kôň arabský kôň huculský kôň pony, hafling
Jednostranne úžitkový - dostihový a športový	anglický plnokrvník anglický polokrvník klusák arabský kôň
Jednostranne úžitkový	chladnokrvník

Zdroj: STN 46 6310 (1997)

Halo et al. (2004) uvádzajú, že plemená koní s mnohostrannou úžitkovosťou – športového typu sa pred vlastnými skúškami výkonnosti podrobujú 100-dňovému výcviku.

Plemená koní s jednostrannou úžitkovosťou – ťažného typu sa pred skúškami výkonnosti podrobujú 80-dňovému výcviku.

Pri testácii (Morvay, 2011) sa v 100-dňovom teste hodnotí mechanika pohybu, povahové vlastnosti, konštitúcia a práca pod sedlom. Zvlášť sa hodnotí a dôraz sa kladie na drezúru, skok vo voľnosti a parkúrové skákanie. U plemien, ktoré robia aj skúšky v záprahu, sa dôraz kladie na ťažký ťah a ovládateľnosť. V prípade, že majiteľ využíva žrebca v športe, platia tieto kritériá na zaradenie do chovu.

STN 46 6310 (1997) popisuje že, posudzované znaky, vlastnosti a skúšobné disciplíny pri vlastnej skúške výkonnosti a pri predbežných skúškach sa hodnotia desaťbodovým systémom (od 1 bodu do 10 bodov).

Březinová (1980) uvádza, že typ, exteriér a jednotlivé úžitkové a výkonnostné vlastnosti sa hodnotia 0 až 10 bodmi podľa stupnice ich vývoja takto:

10 – výborne	4 – málo dostatočne
9 – veľmi dobre	3 – pomerne zle
8 – dobre	2 – zle
7 – pomerne dobre	1 – veľmi zle
6 – uspokojivo	0 – pri nedostatočnom prejave vlastnosti
5 – dostatočne	

Vogel (1996) charakterizuje výkonnostné skúšky ako testáciu koní podľa jednotlivých skúšobných disciplín, v ktorých sa kôň hodnotí desaťbodovým systémom.

Skúška (STN 46 6310, 1997) sa delí na dva úseky:

- a) hodnotenie koní pri skončení výcviku – predbežná skúška (tabuľka 2);
- b) hodnotenie koní pri skúške výkonnosti – hlavná skúška (tabuľka 3).

Predbežnú skúšku absolvujú kone 1 až 2 týždne pred vlastnými výkonnostnými skúškami. Zúčastní sa na nej najmenej jeden člen skúšobnej komisie, pracovník chovu a vedúci výcviku. Pri predbežnej skúške sa absolvujú časovo náročnejšie skúšobné disciplíny. Okrem hodnotenia úžitkových vlastností v rámci disciplíny výcvik (C₁) všetky ostatné znaky, vlastnosti a skúšobné disciplíny hodnotí komisia. Členovia komisie si zvolia zo svojho streda predsedu.

Hlavná skúška sa koná po skončení základného výcviku. Typ, exteriér a skúšobné disciplíny posudzuje komisia (3 až 5 členov), ktorú vrátane predsedu vymenúva poverená organizácia.

Halo et al. (2004) píše, že pri nedostatočnej manifestácii niektorej úžitkovej vlastnosti má komisia právo vyradiť koňa zo skúšok výkonnosti.

Bílek et al. (1955) konštatujú, že ak majú mať skúšky výkonnosti význam, je treba postupovať naprosto dôsledne a vyradovať všetky kone, ktoré pri skúškach

nevyhovujú daným požiadavkám, a naopak dávať prednosť v chove tým jedincom, ktorí vykazujú najlepšie výsledky.

Schéma (STN 46 6310, 1997) posudzovaných znakov, vlastností a skúšobných disciplín u mnohostranne úžitkového typu koní:

A. Typ

B. Exteriér

C. Výkonnosť

C₁ známka za výcvik

C₂ jazditeľnosť

C₃ prijazdenosť

C₄ mechanika pohybu – kvalitatívna zložka

C₅ terénna jazda a cvalová skúška

C_{5a} skákanie vo voľnosti

C_{5b} skoková skúška na parkúre

C_{6a} terénna jazda

C_{6b} fyziologický test

C₇ dištančná jazda (C_{7a}) v ľahkom zapriahnutí a ovládateľnosť záprahu (C_{7b})

C₈ skúška spoľahlivosti ťahu v páre

2.5.1 Typ (A)

Typ vyjadruje najdôležitejšie morfológické vlastnosti a znaky koňa. Hlavné znaky typu sú dedičné a jeho definitívny výraz je určený vonkajším prostredím (Flade et al., 1990).

Pri posudzovaní zovňajšku (Březinová et al., 1962) si všímame predovšetkým, či posudzovaný kôň svojim vzhľadom zodpovedá požadovanému plemennému a úžitkovému typu. Jednotlivé časti tela posudzujeme z tohto hľadiska, pretože čo je chybou pri jednom type, nemusí byť chybou pri type druhom. Pre posudzovanie telesných rozmerov je vodidlom pásová výška v kohútiku, obvod hrudníka a obvod zápästia a podpätia. Výška v kohútiku a obvod hrudníka vyjadrujú zhruba rámec tela, obvod zápästia a podpätia silu kostry.

Podľa Popluhára et al. (2002) je typ úžitkové zameranie príslušného plemena.

STN 46 6310 (1997) charakterizuje typ ako skupinu zvierat rovnakého plemena, ktorej vlastnosti sa vplyvom chovateľských podmienok a odlišných požiadaviek na zvieratá pri selekcii odchýlili od pôvodných vlastností celého plemena.

Hollý (1999) uvádza, že je to súhrn charakteristických vlastností, telesných tvarov a iných podmienených úžitkových vlastností, ktorými sa vyznačujú príslušníci určitej skupiny koní. Tak sa rozlišujú napr. kone typu jazdeckého, dostihového, kočiarového, atď.

Edwards (1992) uvádza, že typ koňa charakterizuje kôň, ktorý nie je príslušníkom plemena, ale slúži určitému účelu, napr. hunter, hack, cob.

Pri posudzovaní typu (Flade et al., 1990) sa hodnotia plemenný a úžitkový typ, pohlavný výraz a konštitučný typ.

Plemenný a úžitkový typ. Kôň sa zaraďuje do požadovaného plemenného a úžitkového typu vtedy, keď jeho typické znaky sú porovnateľné so štandardom daného plemena a exteriérové vlastnosti prenáša na potomstvo.

Pohlavný výraz. Správny pohlavný výraz sa vyznačuje typickými primárnymi a sekundárnymi znakmi pohlavného dimorfizmu. Primárne znaky predstavujú primeraný vývoj a funkčnú schopnosť pohlavných orgánov. Sekundárne znaky sú vyjadrené typickým samčím, resp. samičím pohlavným výrazom, čo sa prejavuje v exteriéri i v rozdielnom správaní sa (temperamente) žrebca alebo kobyly.

Konštitučný typ. Konštitúcia je charakterizovaná povahovými vlastnosťami i temperamentom zvierat'a. Je tiež prejavom nervového typu zvierat'a a odpoveďou jeho interiéru na vonkajšie podmienky. Pri plemennom výbere sa podľa konštitučných vlastností uprednostňujú zvieratá živého temperamentu, dobrého charakteru, vyrovnaného nervového typu a pevnej konštitúcie.

Podľa STN 46 6310 (1997) sa typ posudzuje vzhľadom na plemennú príslušnosť koňa na základe charakteristík jednotlivých plemien určených chovateľským cieľom, od 1 do 10 bodov. Prihliada sa na fenotypovú diferenciaciu podmienenú pohlavným dimorfizmom.

2.5.2 Exteriér (B)

Exteriérom sa rozumie zovňajšok zvierat. Svojim obsahom vyjadruje súvislosti medzi morfológickými a úžitkovými vlastnosťami podmienenými funkčnou činnosťou

orgánov. Exteriérom sa rozumie vonkajší tvar tela vo vzťahu k biologickým zvláštnostiam a k hospodárskej hodnote zvierat'a. V tejto definícii exteriéru sa zdôrazňuje závislosť medzi zovňajškom a úžitkovosťou, resp. výkonnosťou. Z uvedeného vzťahu nie je možné presne určiť úroveň produkcie. Exteriérom sa hodnotia predpoklady jedincov pre úžitkovosť v požadovanom smere. Aj predpoklady jedincov majú rôznu úroveň, čo súvisí s vlastnosťou, ktorá sa posudzuje. Podľa exteriéru sa presnejšie posudzujú predpoklady jedinca pre mäsovú alebo mliekovú úžitkovosť.

Pojem exteriér bol do zootechnickej praxe uvedený v súvislosti s hodnotením vonkajšej stavby koní. Hlavným kritériom hodnotenia exteriéru koní bola schopnosť práce pre ťahanie, jazdenie a špeciálne úlohy vojska (Kadlečík – Kasarda, 2007).

Kapitzke (2008) uvádza, že exteriér je vonkajší vzhľad koňa. Posúdenie jednotlivých telesných znakov a ich vzájomných vzťahov môže byť vodítkom pre odhad využiteľnosti a výkonnosti koňa.

Posudzovanie koní (Dušek et al., 1999) je vlastne vstupom do chovateľstva, pretože jedine znalosť funkčnosti telesnej stavby vo vzťahu k výkonnosti s prihliadnutím k fyziologickým funkciám umožní vyvodiť zodpovedajúce závery pre všetky fázy šľachtenia v chovoch, vrátane náročnej selekcie. K objektívnemu hodnoteniu je nutné rešpektovať určité zásady.

Uplatňovanie zásad posudzovania vlastností koní vyžaduje odbornosť, prax a objektivitu. Pri hodnotení koňa je teda dôležité posúdiť celkový dojem, v ktorom sa premieta plemenný typ jedinca, konštitúcia podľa vonkajšieho prejavu, telesná stavba a pohlavný dimorfizmus. Pri posudzovaní typu, telesnej stavby a jej harmoničnosti sa vychádza z plemenného štandardu. Exteriér sa hodnotí z hľadiska úžitkového typu koňa.

Edwards (1992) uvádza, že exteriér koňa možno definovať ako podiel kostry a svalstva na celkovej stavbe tela z hľadiska vyváženosti jednotlivých častí medzi sebou a ich vzťahu k celku. Dokonalosť jednotlivých zložiek a ich proporcionálne vzťahy prispievajú k dokonalosti celkovej formy. U dobre stavaného koňa ani jeden znak nenarušuje celkovú symetriu.

Predtým, než sa pristúpi k priamemu hodnoteniu jednotlivých častí tela, treba presne vedieť, o aké plemeno, pohlavie, vek a športové zaradenie koňa ide, ako aj to, v akom zdravotnom stave je príslušné zviera. Potom si postupne všímame začínajúc od hlavy celú hornú líniu až po chvost, ďalej plece, hrudník, prsia, brucho, vonkajšie časti pohlavných orgánov a nakoniec osvalenie, kostný podklad, hrudníkové a panvové

končatiny, zauhlenie končatín, postoj, farbu, odznaky a pohybové vlastnosti. Na základe takto získaného prehľadu možno usudzovať na konštitučný a nervový typ, temperament a možnosti použitia koňa pre športové účely (Popluhár et al., 2002).

Flade et al. (1990) píše, že pri výbere plemenných koní podľa exteriéru sa kôň posudzuje z hľadiska celkového dojmu (výrazu). Aby sa pri posúdení exteriéru dodržal určitý metodický postup, hodnotí sa najprv predná, potom stredná a nakoniec zadná časť tela koňa. K prednej časti tela patria hlava, krk, lopatky, kohútik a hrudníkové končatiny. K strednej časti tela patrí chrbát, hrudník, bedrá a brucho. Na zadnej časti tela sa hodnotí zadok, panvové končatiny a nasadenie chvosta. Pri hodnotení exteriéru sa osvedčilo bodové hodnotenie podľa desaťbodového systému.

Vogel (1996) konštatuje, že pomer medzi štruktúrou tela a jeho funkciou označujeme súhrnným názvom stavba tela. Za ideálnu pokladáme takú, ktorá nielen lahodí oku, ale spĺňa aj parametre potrebné na dosiahnutie požadovanej výkonnosti. Vo voľnej prírode sa kôň musel premiestňovať za potravou a vodou, aj keď spravidla nie na veľké vzdialenosti. Musel byť aj rýchly, aby unikol nepriateľom. Domestikovanému koňovi človek v mnohom pomáha – podkúva ho, bandážuje mu končatiny. No aj v tomto prípade platí zásada, že kôň s dobrou telesnou stavbou podáva vždy lepšie výkony.

Podľa Štrupla et al. (1983) vonkajší vzhľad (exteriér) musíme posudzovať v priamej súvislosti s jeho fyziologickými vlastnosťami. Telo má byť utvárané tak, aby všetky jeho časti zachovávali medzi sebou správny pomer. Nemožno preceňovať niektoré časti tela na úkor ostatných, lebo všetky majú tvoriť harmonický celok a úmerne sa podieľať na jednotlivých úkonoch.

Hörman et al. (1957) uvádzajú, že medzi vonkajším vzhľadom zvieratá, medzi jeho stavbou a jeho hospodárskou hodnotou je určitý súvis. Zvieratá rozličného smeru účelovosti sa od seba svojou telesnou stavbou dosť značne odlišujú. Ťažký chladnokrvný kôň má inakšiu stavbu tela, pre jeho použitie najvhodnejšiu, ako ľahký jazdecký, kočiarový alebo hospodársky kôň. Náuka o vonkajších formách domácich zvierat v súvisi s biologickou odolnosťou a hospodárskou cennosťou sa nazýva náuka o exteriéri.

Náuka o exteriéri je jednou z veľmi významných súčastí modernej zootechniky. No exteriér sa nesmie posudzovať iba sám pre seba, ale treba pritom prihliadať na fyziológiu zvieratá a na správny pomer jednotlivých častí jeho tela. Telo musí byť stavané tak, aby sa všetky jeho časti, všetky orgány skutočne spolu zúčastňovali

na určitých úkonoch, a nie aby jeden orgán pre svoj nesprávny vývin prekážal v činnosti druhému orgánu. Organizmus zvierat'a je celok, z ktorého nemožno vyzdvihnúť len niektoré časti a podľa nich si robiť závery o úžitkovosti a o použití zvierat'a. Pri posudzovaní zvierat'a nesmieme teda oddeľovať formu od funkcie. Nemôžeme odlúčiť od seba ani súvis medzi vonkajším vzhľadom, exteriérom zvierat'a a medzi jeho vnútornými vlastnosťami. Vzťahy tu sú, ale tieto vzťahy sú veľmi zložité. Telo zvierat'a nie je len prostým súborom jednotlivých zložiek, ale je zložitou biologickou sústavou, pričom všetky súčasti sústavy sú nevyhnutnými časťami celku. A len vtedy, ak budeme na koňa pozerat' ako na celok, môžeme poznať vzťahy medzi jeho vonkajšími formami a smerom jeho úžitkovosti.

Podľa Hala et al. (2004) na základe posúdenia exteriéru môžeme dosť spoľahlivo určiť smer úžitkovosti koňa, nie však jeho skutočnú úžitkovosť. Preto pri výbere koňa požadovaného úžitkového smeru si všímame predovšetkým jeho celkovú stavbu a formát tela, vývin jednotlivých častí tela, ich vzájomný pomer, ako aj nedostatky v stavbe tela. Pritom zvažujeme, či kôň so svojimi prednosťami a chybami exteriéru je vhodný pre konkrétny úžitkový smer.

Edwards (1992) uvádza, že exteriér sa líši podľa účelu, na ktorý sa používa. Jedným extrémom sú krátke a silné proporcie a mohutné svalstvo ťažného koňa, ktoré naznačujú silu a výkon. Druhým extrémom je štíhly plnokrvník s ľahkou kostrou, dlhými proporciami a svalmi – exteriér, ktorý pomáha rýchlosti. Medzi tým sú kone, ktoré inklinujú k jednému alebo druhému typu.

Správne stavaný kôň má prirodzenú rovnováhu, má sa pohybovať ľahko a hospodárne. Úroveň jeho výkonnosti je preto vyššia ako u zvierat, ktoré sú horšie stavané. Pretože je po mechanickej stránke výkonnejší, je menej náchylný k chorobám a únave, má dlhšiu životnosť. Fyzické obmedzenia spôsobené zlou stavbou tela môžu mať nepriaznivý vplyv na temperament.

Flade et al. (1990) poukazujú, že pri hodnotení exteriéru sa berie do úvahy celkový výzor vonkajšieho vzhľadu koňa, stavba jeho tela, proporcie tela a jeho rámec.

Exteriér a celková stavba tela (Halo et al., 2004) má veľký vplyv na pohyb koňa, čím úzko ovplyvňuje aj jeho výkonnosť. Keďže úžitkovosť koňa je hlavne v jeho pohybe, venuje sa vždy veľká pozornosť stavbe tela, jeho exteriéru a preto sa naň kladú vysoké požiadavky. Vychádza sa z toho, že existuje úzky vzťah medzi výkonnosťou koňa a tvarmi jeho tela.

Hörman et al. (1957) píšú, že podľa toho, ako sú jednotlivé časti tela vyvinuté a v akom sú vzájomnom pomere, môžeme robiť dosť presné závery a konštitúciu a o zdravotnom stave koňa, o tom, či sa správne vyvinul alebo či zaostal vo vývine, o príslušnosti zvierat'a k určitému plemenu a k určitému smeru úžitkovosti. Ďalej podľa exteriéru rozoznávame pohlavie zvierat, t. j. kobyly od žrebcov a valachov, určíme ich vek, poznáme chyby v stavbe tela, ktoré sú prekážkou pre dosahovanie určitých výkonov. Podľa exteriéru môžeme tiež určiť totožnosť zvierat'a, teda odlíšime ho od iných kusov toho istého plemena alebo toho istého chovu.

Pri posudzovaní úžitkovosti koňa treba však mať na pamäti, že podľa jeho exteriéru môžeme dosť presne určiť smer úžitkovosti, ale nikdy nemôžeme určiť jeho skutočnú úžitkovosť. Pri výbere koňa pre určitý úžitkový smer si všímame jeho celkovú stavbu tela, vývin jednotlivých častí tela, ich vzájomný pomer a určité chyby v telesnej stavbe, ktoré naznačujú alebo jasne poukazujú na to, že kôň s takýmito chybami nie je schopný pre určitý úžitkový smer alebo v tomto smere nedá veľké výkony. Často chybne vyvinuté zvieratá sú menej odolné oproti nepriaznivým podmienkam prostredia, ľahko sa opotrebúvajú a ich celková konštitúcia je slabá.

Prvým pohľadom (Bílek et al., 1958) sa snaží pozorovateľ najskôr nadobudnúť celkový dojem o koni. Východiskom mu je odhadnutie plemenného typu koňa. Pohľad na oko koňa, na jeho srst', na rebrá, na oblasť slabín, na spôsob, ako sa stavia na všetky štyri končatiny, môže podať zbežnú predstavu o zdravotnom stave koňa. Zároveň s tým sa odhaduje aj jeho pohlavný výraz. Posudzuje sa taktiež mohutnosť koňa so zreteľom na účel, ku ktorému sa kôň vyberá alebo ku ktorému má slúžiť. Správne určenie farby srsti koňa a jeho odznakov prispieva podstatne k vyjadreniu jeho osobitosti, načo nasleduje posúdenie tela koňa v celku a v jednotlivých jeho častiach.

Halo et al. (2004) popisujú, že telo koňa musí byť stavané tak, aby sa všetky jeho časti vzájomne spolu zúčastňovali na konkrétnych úkonoch a nie aby jeden orgán pre svoj nesprávny vývin prekážal v činnosti druhého orgánu. Z hľadiska výkonnosti koňa sa pripisuje veľká pozornosť harmónii tvarov tela a jednotlivých telových proporcií, aby tieto boli vo vzájomnej súhre. Len vtedy, keď sa pozeráme na koňa ako celok, môžeme poznať vzťahy medzi vonkajšími tvarmi a smerom úžitkovosti.

Podľa Štrupla et al. (1983) sa pri posudzovaní koňa najprv sleduje celková harmónia tela (súladi tvarov) a jeho prejav, potom si treba všímať prednosti a nakoniec chyby, ktoré však nehľadáme za každú cenu.

Hörman et al. (1957) uvádzajú, že pri opise exteriéru koňa dodržiavame určitý postup. Musíme poznať stavbu jednotlivých častí zvierat'a, jeho vývin, chyby a ich vzťah k celkovej života schopnosti a použiteľnosti zvierat'a. Pritom si všímame najprv celkový vonkajší vzhľad, súladnosť (harmóniu) stavby tela, prejav jeho celkovej životnej sily a až potom si všímame jednotlivé časti tela.

Podľa utvárania a vývinu (Štrupl et al., 1983) jednotlivých častí tela možno posudzovať zdravotný stav, konštitúciu a správny rast koňa. Okrem toho možno podľa týchto znakov zaradiť koňa k určitému plemenu, prípadne úžitkovému typu. Podľa vonkajšieho vzhľadu možno určiť aj smer úžitkovosti, t.j. či ide o plemenné zviera, o záprahového alebo športového koňa. Výkonnosť koňa, t.j. silu, rýchlosť a vytrvalosť, však podľa vonkajšieho vzhľadu odhadnúť nemožno.

Pri výbere koňa na určitú úžitkovosť sa hodnotí celková stavba tela, vývin jednotlivých častí tela a ich nedostatky, ktoré by mohli ovplyvňovať požadovanú výkonnosť. Exteriérové chyby niekedy naznačujú, že kôň nebude dostatočne odolný v nepriaznivých podmienkach, takže sa rýchlo opotrebuje.

Podľa Bílka et al. (1958) sa tvary tela posudzujú z hľadiska vhodnosti k určitej úžitkovosti koňa. Aj posudzovanie koňa z hľadiska krásy sa podriaďuje z veľkej časti vhodnosti k určitému účelu. Základom telesných tvarov je kostra, a preto je teda treba prihliadať predovšetkým k nej. Chyby vo vonkajšku koňa, ktorý je nútený celý život pracovať v pohybe, sa posudzujú prísnejšie ako chyby domácich zvierat, ktoré poskytujú úžitok. Vždy sa má chyba posudzovať vo vzťahu k celkovému dojmu, aký robí kôň na posudzovateľa, a k jeho celkovej hlavnej výkonnosti.

Kôň sa má prezerat' vonku na kľudnom, ničím nerušenom mieste, na rovnej, tvrdej, najlepšie vybetónovanej ploche, nie v tráve, ktorá sťažuje prehliadnutie kopýt a dolných častí končatín.

Hörman et al. (1957) popisujú, že pri posudzovaní pozeráme na koňa najprv zboku, a to zo vzdialenosti 5 – 7 metrov, pretože zblízka nedostaneme jeho celkový obraz. Pri posudzovaní musí kôň pokojne a správne stáť. Potom ho pozrieme z rovnakej vzdialenosti spredu a zozadu. Až potom prideme ku koňovi bližšie a podľa potreby doplníme pozorovanie ohmatávaním a meraním jednotlivých častí tela. Pri posudzovaní musí zviera stáť na pevnej, rovnej podložke. Ak stojí na nerovnom mieste, niektoré časti tela môžu vyniknúť a iné chyby sa môžu stať menej nápadnými. Zviera pritom musí stáť na všetkých štyroch nohách, ktoré majú byť rovnomerne zaťažené. Pri nerovnomernom zaťažení sa postava koňa skresľuje. Nie je prípustné ani akékoľvek

násilné pridržiavanie koňa, dvíhanie hlavy za účelom zlepšenia jeho celkového vzhľadu a zvýšenia dojmu temperamentnosti. Nesmú sa používať ani dráždidlá, ktoré majú rovnaký cieľ.

Dušek et al. (1999) uvádzajú, že kôň sa posudzuje zo vzdialenosti asi 6 m k posúdeniu typu, telesnej proporcionality a získaniu celkového dojmu. Po priblížení sa ku koňovi sa zblízka posudzujú telesné tvary. Hodnotí sa postupne hlava, krk, horná línia, zadok, hĺbka a šírka hrudníka, končatiny – najskôr predné, potom zadné. Súčasťou hodnotenia je aj posudzovanie koňa v pohybu, a to najskôr v kroku a potom v kluse. Pri predvedení sa kôň otáča vždy napravo, teda na pravú ruku.

Pri pohybe koňa sa hodnotí korektnosť, pravidelnosť, priestrannosť kroku aj klusu. Pri predvedení musí byť kôň po postavení do požadovaného postoja udržiavaný v zodpovedajúcej sústredenosti, inak stráca celkový výraz. Prirodzene, že hodnotenie chovných, jazdeckých a ťažných koní je odlišné. Zvlášť obozretné je hodnotenie koní pri výbere rodičovských párov. Kone sa posudzujú zásadne vonku nie v stajni.

Halo et al. (2004) konštatujú, že okrem posúdenia koňa v pokoji je potrebné doplniť jeho hodnotenie kvantitatívnou a kvalitatívnou skúškou mechaniky pohybu.

Podľa Štrupla et al. (1983) ide ošetrovať vždy po ľavej strane koňa a najmä pri kluse má s ním vyrovnáť krok, aby nerušil pohľad posudzujúceho.

Bílek et al. (1958) uvádzajú, že v kroku vyniknú lepšie jednotlivosti v mechanike pohybu, ktoré pri rýchlom slede končatín za sebou v kluse a v cvale unikajú pozornosti. Povšimnutie zasluhuje tiež, či kôň rovnomerne našľapuje súčasne na celú plochu kopyta alebo či vždy najskôr došľapuje na prstennú stenu kopyta, čím si tu podkovu značne opotrebuje, ďalej, ako vysoko alebo nízko dvíha končatiny nad zem a aký je jeho chod (ľahký alebo ťažkopádny, pravidelný alebo nepravidelný).

Nasleduje prehliadka koňa v kluse, v ktorom kôň najlepšie predvedie, ako mocný posun dopredu vykonáva mechanikou svojho zadku a ako voľne, ľahko a ďaleko dokáže kôň tento impulz odzadu preniesť dopredu. Je treba urobiť s koňom zákrutu, najlepšie vpravo, pri ktorej sa hocikedy objaví nejaká nepravidelnosť chodu, a tým aj zistiť nedostatok končatín.

Podľa Hörmana et al. (1957) je posudzovanie zvierat podľa exteriéru tiež nevyhnutnou pomôckou pri používaní zvierat v plemenitbe. Kobyly a žrebce s chybnou stavbou tela, slabé, málo vyvinuté, nie typické atď. sa nemôžu použiť pre ďalší chov, pretože ich chyby a celková telesná slabosť by sa pravdepodobne dedične prenášali na potomstvo a zhoršovali by kvalitu koní. Preto zvieratá na chov a plemenné zvieratá

sa musia prísne posudzovať. Aj podľa exteriéru (ale súčasne i podľa skutočne dosiahnutej úžitkovosti) pripravujeme žrebce a kobyly tak, aby sme dosiahli čo najvhodnejšie potomstvo. Preto posudzovanie exteriéru je v plemenárskej práci nevyhnutné.

Kobyly a žrebce (Halo et al., 2004), ktoré chceme využívať v plemenitbe, nesmú mať vážnejšie nedostatky exteriéru, pretože je tu veľká pravdepodobnosť ich dedičného prenášania na potomstvo a tým zhoršenia kvality koní. Pri pripárovaní žrebcev a kobýl robíme ich výber z hľadiska exteriéru tak, aby bol predpoklad dosiahnuť čo najvhodnejšie potomstvo.

Záprahové kone (Hörman et al., 1957) preskúšame tiež v záprahu, a to v páre alebo samostatné. Pritom nesmie používať bič a nesmie sa na ne kričať; kone majú na mierne popohnatie slovom zabráť. Ďalej posúdime zaberanie do ťahu, ťahanie a tiež námahu, akú musí kôň v danom ťahu vyvinúť. Jazdecké kone vyskúšame pod sedlom v miernom pohybe, potom v rýchlejšom kluse na rovine, prípadne aj na prekážkach.

Štrupl et al. (1983) píšú, že jazdecké kone sa skúšajú pod sedlom v miernom pohybe (krok, klus, cval) alebo aj na prekážkach.

Podľa Bílka et al. (1958) sa u chovných zvierat chyby posudzujú rôzne podľa toho, či ich mali už ich predkovia alebo boli získané počas života. U starších koní, ktoré majú za sebou ťažkú prácu, telesné chyby sa posudzujú zhovievavejšie ako u koní mladších, ktorí nie sú ešte opotrebované.

Podľa Kapitzkeho (2008) je predovšetkým dôležitá celková stavba tela a charakter jednotlivých častí, pretože určité chyby môžu byť vyrovnané inými prednosťami, lebo príroda sa vždy snaží o vyrovnanie.

Pri posudzovaní koňa (Halo et al., 2004) sa neorientujeme iba na zisťovanie jeho chýb, ale aj na odhadnutie, či nedostatky exteriéru sú vyvážené prednosťami v stavbe ostatných častí tela, resp. či celú výkonnosť koňa podstatne neznižujú.

Bílek et al. (1958) uvádzajú, že umenie správne posúdiť koňa nespočíva v hľadaní jeho chýb, ale v odhadnutí, či slabšie stránky jeho exteriéru môžu byť vyvážené prednosťami v stavbe iných častí tela koňa alebo či celú výkonnosť koňa podstatne znižujú.

2.5.3 Výkonnosť (C)

Podľa Popluhára et al. (2002) je výkonnosť chovných koní základnou požiadavkou vo všetkých chovoch s akýmkoľvek účelom upotrebenia.

Bílek et al. (1955) konštatujú, že u koní spočíva ťažisko upotrebenia vo využití ich fyzickej sily k vykonávaniu práce. Tým sa líši upotrebenie koňa od upotrebenia ostatných hospodárskych zvierat, ktoré sú chované hlavne na produkciu mäsa, mlieka, atď., teda priamo k výžive ľudí. Úloha koní je v tomto zmysle až druhoradá; ich hlavnou úlohou v poľnohospodárstve je pomoc pri obrábaní polí, pri doprave atď.

Maximálna výkonnosť (Dušek et al., 1999) je schopnosť jedinca dosiahnuť pri mobilizácii telesných energetických rezerv (približujúce sa k hranici vyčerpania organizmu) najväčší výkon za časovú jednotku. Tento krajný fyziologický stav sa však u koní nepožaduje.

Výkonnosť je teda výsledok dosiahnutý pri vysokom pracovnom úsilí, bez poškodenia organizmu. U mladých teplokrvných a chladnokrvných koní nemožno maximálnu výkonnosť požadovať ani pri výkonnostných skúškach, pretože by to malo za dôsledok ich psychický a fyzický stres. Podstatou výkonnostných skúšok u týchto tzv. úžitkových plemien je požadovanie zvýšených výkonov, avšak úmerných ich veku.

Výkon je pracovný úkon už nedefinovaný veličinou času. Je to teda predvedenie pracovnej úlohy bez udania doby trvania.

U výkonnosti teda ide z určitého hľadiska o výkonnosť absolútnu, zatiaľ čo o výkone sa v bežnej terminológii v chove koní hovorí o výkonnosti relatívnej, a to všeobecne u práce dlhodobejšej.

Výkonnosť domácich zvierat (Bílek et al., 1955) je podmienená mnohými činiteľmi, z ktorých niektoré sú dané priamo zvierat'om (jeho schopnosťami pre požadovanú produkciu), iné závisia na človeku a na tom, aké podmienky dokáže zvierat'u poskytnúť, aby dosiahol čo najväčšiu produkciu (kŕmenie, ustajnenie, pracovné prostredie atď.).

Aj keď faktory podmieňujúce výkonnosť sa podstatne nelíšia u koní od činiteľov, ktoré pôsobia na výkonnosť ostatných hospodárskych zvierat, predsa je ich uplatňovanie značne odlišné a pôsobnosť z nich je špecifická.

Činitele, na ktorých závisí výkonnosť koní, sú: stavba tela, konštitúcia, temperament, charakter.

Tieto činitele sú síce už dané v každom koni, ktorého k vykonávaniu práce používame, máme však možnosti na niektoré z nich pôsobiť a prispôbovať ich k danej potrebe. Mimo toho pôsobia na výkonnosť nezávislé činitele, t.j. podmienky, za ktoré pracuje, stupeň výcviku, výživný stav, počasie, terén, pôda a hlavne zručnosť človeka, ktorý ho riadi pri vykonávaní práce.

Podľa Popluhára et al. (2002) sú skúšky výkonnosti plemenného materiálu dôležitým prostriedkom na udržanie a zvyšovanie výkonnosti chovných plemien.

Podľa Hošáka (2010) zvýšenie výkonnosti dosiahneme výkonnými jedincami. Posúdenie výkonnosti je určené dosiahnutím stupňa obtiažnosti v jednotlivých disciplínach a samotnými výsledkami. Ideálny sú partneri, ktorí dosiahli absolútnu výkonnosť. Tradiuje sa, že žrebec by mal byť lepší od matky. Pri výbere žrebca sledujeme jeho chovateľské výsledky, rovnako ako športovú výkonnosť.

2.5.4 Výkonnostné skúšky mnohostranne úžitkových koní

Mnohostranne úžitkový typ koní (Halo et al., 2004) počas skúšok výkonnosti musí prejsť svoje jazdecké a záprahové schopnosti. Jazdecké disciplíny absolvuje kôň v samostatnom predvedení, záprahové skúšky absolvuje v párovom ťahu, v záprahu dvoch mladých koní.

STN 46 6310 (1997) uvádza, že pred zaradením do chovu musia žrebce a kobyly absolvovať najmenej trojmesačný výcvik a stodenný staničný test v žrebčinoch skončený skúškami výkonnosti vrátane splnenia nasledujúcich podmienok. Skúšky výkonnosti lipických žrebčov a kobýl a plemena nonius sú dvojdenne a skúšky výkonnosti plemena hafling, arabských a huculských žrebčov a kobýl sú jednodenné.

Posúdenie celkového telesného vývinu a splnenie stanovenej požiadavky minimálnej KVPal podľa rastového štandardu sa musí vykonať k dátumu zaradenia do staničného testu.

K dátumu vykonania skúšok výkonností musia mať žrebce a kobyly najmenej tri roky.

Obojstranne preukázateľný pôvod do štvrtej generácie predkov huculských žrebčov a kobýl.

Pri huculskom koni treba okrem spoločných náležitosti doplniť tieto skúšky:

1. dištančnú jazdu v ľahkom záprahu a ovládateľnosť záprahu; dĺžka dráhy 10 km za 52 min;
2. skúšku spoľahlivosti ťahu v páre;
3. skúšku spoľahlivosti ťahu v jednozáprahu (obrázok 12);
4. mechaniku pohybu hodnotenú v kroku a v kluse.

Žrebce a kobyly zaradené do výcviku na skúšky výkonnosti musia byť zdravé, bez zjavných dedične podmienených konštitučných chýb a chorôb.

Predbežnú skúšku (Halo et al., 2004) absolvujú kone po ukončení 100-dňového výcviku, 1 – 2 týždne pred vlastnými výkonnostnými skúškami.

Predbežná skúška

VÝCVIK. Dĺžka výcviku na skúšky výkonnosti mnohostrannej úžitkovosti je 100 dní. Počas tohto obdobia vedúci výcviku pripravuje mladé kone a pozoruje ich reakcie na výcvikové nároky, zdravotný stav, pracovnú ochotu a správanie sa koní. Výsledky pozorovaní zapisuje do tréningového denníka (Halo et al., 2004).

STN 46 6310 (1997) uvádza, že celkové hodnotenie charakteru nemôže byť o viac ako 2 body vyššie, ako sa hodnotí správanie koňa v maštali a pri podkúvaní, a o viac ako 1 bod oproti hodnoteniu koňa pod sedlom a v záprahu.

Pri skúškach výkonnosti môže podľa prejavu žrebca alebo kobyly urobiť príslušná komisia korekciu znáмок udelených vedúcim výcviku.

Celková známka (Halo et al., 2004) za výcvik sa stanoví na základe posúdenia týchto vlastností:

- a) *temperament* – posudzuje sa podľa typu plemena v rámci chovného cieľa;
- b) *charakter* – hodnotí sa podľa správania koňa v maštali, pri práci pod sedlom, v záprahu a pri kovaní;
- c) *konštitúcia* – posudzuje sa podľa fyziologickej odolnosti koňa v priebehu výcviku s prihliadnutím na charakter prípadného ochorenia;
- d) *krmiteľnosť* – je vyhodnotením výživového a kondičného stavu vo vzťahu k úrovni výživy a k intenzite výcviku;
- e) *pracovná ochota* – je hodnotená podľa správania sa koňa pod jazdcom a v ťahu v priebehu výcviku;
- f) *jazditeľnosť* – posudzuje sa podľa ľahkosti alebo obťažnosti jazdenia koňa v priebehu výcviku;

- g) *všeobecná výkonnosť* – je hodnotená podľa celkového dojmu a výsledkov dosiahnutých v priebehu výcviku.

Hlavná skúška

TYP a POHLAVNÝ VÝRAZ (A). Typ sa posudzuje vzhľadom na plemennú príslušnosť na základe charakteristík jednotlivých plemien stanovených chovným cieľom. Prihliada sa na typovú diferenciáciu podmienenú pohlavným dimorfizmom (Halo et al., 2004).

EXTERIÉR (B). V rámci exteriéru sa hodnotia telesné línie, fundament a celkový súlad.

- v rámci *telesných línií* sa hodnotí krk, hrudník, plece, chrbát, bedrá a zadok.
- v rámci *fundamentu* sa hodnota hrudníkové a panvové končatiny spolu s kopytami.
- v rámci *celkového súladu* sa hodnotí harmónia telesných partií vrátane hlavy, celkovej stavby a rámca spoločne s ušľachtilosťou a konštantnosťou pri rešpektovaní úžitkového typu a plemennej príslušnosti (Halo et al., 2004).

JAZDITEĽNOSŤ (C₂). Skúška jazditeľnosti posudzuje a hodnotí jednoduchosť jazdenia koňa pod sedlom a jeho pohybových schopností na tento druh práce. Vykonáva sa tzv. testom cudzími jazdcami.

Hodnotí sa: uvoľnenosť, prístupnosť, ohybnosť a rovnováha koňa, sústredenosť, reakcia na pomôcky, ochota koňa a prejavované pohybové schopnosti koňa (Halo et al., 2004).

PRIJAZDENOSŤ (C₃). Kôň absolvuje v jazdiarni úlohu (Halo et al., 2004), ktorá zodpovedá výkonnostnému typu plemena približne na úrovni drezúry. Kone sú na uzdičkách bez pomocných vôdzok, jazdci bez ostrôh, s bičíkom. Skúšku absolvujú kone v malom oddelení.

Pri skúške sa posudzuje:

- a) prijazdenosť (prestupnosť, príľnutie, uvoľnenie, ohybnosť, poslušnosť koňa na pomôcky);
- b) celkový dojem.

STN 46 6310 (1997) popisuje že, pri posudzovaní tejto disciplíny absolvujú kone individuálne predpísanú drezúrnú úlohu na obdĺžníku 20 m x 60 m.

MECHANIKA POHYBU (C₄). Kvalitatívne vlastnosti mechaniky pohybu sa posudzujú v rámci disciplíny C₂. Hodnotí sa výraz, priestornosť a spôsob pohybu.

Skúška sa posudzuje v kroku, v kluse a v cvale. Bodový súčet sa delí tromi (Halo et al., 2004).

SKÁKANIE VO VOĽNOSTI (C_{5a}). Touto skúškou sa hodnota skokové schopnosti koní pri skákaní vo voľnosti, t.j. pri maximálnom obmedzení vonkajších vplyvov.

Hodnotí sa ochota, pokojné správanie koňa, spôsob vykonania skoku – skokový štýl, pozornosť, technika práce nôh, obratnosť, pružnosť, kmih, výbušnosť a snaha o nápravu predchádzajúcej chyby.

Určená výška skúšobného skoku pre trojročné teplokrvné žrebce a anglické plnokrvné žrebce je 130 cm. Pre štvorročné teplokrvné, štvorročné a päťročné plnokrvné žrebce 150 cm (Halo et al., 2004).

SKOKOVÁ SKÚŠKA (C_{5b}). Kôň absolvuje na parkúre 6 až 8 umelých prekážok, ktoré dosahujú výšku od 80 do 100 cm. Výška prekážok sa určí podľa výkonnostných schopností jednotlivých plemien.

Hodnotením od 1 do 10 bodov sa posudzuje ochota na skákanie, spôsob skákania (vrátane chýb na prekážkach) a prijazdenosť koní. Čas sa nehodnotí. Bodový súčet sa delí tromi. Významový koeficient na konečné zhodnotenie sa rovná 1. Pri trojnásobnom odmietnutí poslušnosti je kôň vylúčený zo skúšok výkonnosti (Halo et al., 2004).

DIŠTANČNÁ JAZDA V ĽAHKOM ZÁPRAHU a OVLÁDATEĽNOSŤ ZÁPRAHU (C₇). Posudzujú sa tieto zložky:

a) dištančná jazda (C_{7a}) sa absolvuje v páre v kluse a v ľahkom záprahu po tvrdej ceste na rovine na vzdialenosť 15 km v konštantnom čase 60 minút (lepší čas sa nehodí). Dĺžku trati musí kontrolovať jeden člen komisie.

Pri dištančnej jazde sa hodnotí mechanika pohybu, poslušnosť koňa, nutnosť použiť bič, prejavy v priebehu skúšky. Po absolvovaní dištančnej jazdy sa posudzuje kondičný stav koní (frekvencia tepu a dychu).

Výsledné posúdenie fyziologického stavu je zahrnuté do známky za dištančnú jazdu. Ak nález fyziologického hodnotenia ukazuje na vybočenie z fyziologického normálu, treba korigovať známku za konštitúciu.

b) v nadväznosti na dištančnú jazdu absolvujú kone do 30 minút po jej absolvovaní skúšku ovládateľnosti záprahu (C_{7b}) na určenej ploche (najmenej 50 m x 80 m). Kone absolvujú v ľahkom záprahu jednoduchý vozatajský parkúr. Náročnosť úlohy zodpovedá výkonnostnému typu plemena.

Skúška obsahuje tieto požiadavky: jazda v kroku a v kluse, jazda v oblúkoch, malé kruhy, prechod bránok, zastavenie, krátky obrat, atď. Posudzuje sa ovládateľnosť koní (priestupnosť, príľnutie, poslušnosť), temperament, celkový dojem. Sledované vlastnosti sa hodnotia súhrnne od 1 do 10 bodov (Halo et al., 2004).

SKÚŠKA SPOĽAHLIVOSTI ŤAHU V PÁRE (C_8). Spoľahlivosť ťahu v páre sa skúša vo voze s ojom, na pneumatikách a s pohyblivými váhami. Konštantná hmotnosť nákladu sa určí tak, aby brutto záťaž bola 2,5-krát väčšia ako hmotnosť záprahu pri použití chomútových postrojov a 2-krát väčšia pri použití poprsných postrojov. Skúška spoľahlivosti v ťahu sa absolvuje na tvrdej dráhe dlhej 200 m, na ktorej sa musí záprah 3-krát zastaviť a opäť uviesť ťahané bremeno (voz) do pohybu podľa pokynov komisie.

V disciplíne sa hodnotí poslušnosť koňa, pokojné a plynulé zaberanie a štýl ťahu. Každé zabratie sa boduje individuálne, známka charakterizuje všetky posudzované ukazovatele. Výsledná známka sa určí bodovým súčtom troch známok opakovaných zabratí deleným 3 (Halo et al., 2004).

2.5.5 Výkonnostné skúšky jednostranne úžitkových – športových koní

Jednostranne úžitkové športové typy koní vo veku 3 – 4 rokov absolvujú skúšky výkonnosti iba pod jazdcom, vozatajská skúška sa nevyžaduje. Predbežnú skúšku absolvuje tento typ koní v plnom rozsahu a podľa požiadaviek pre úžitkový typ koní.

Hlavnú skúšku absolvujú kone v dvoch týždňoch s vynechaním vozatajských skúšok, s rovnakým spôsobom klasifikácie ako pri mnohostranne úžitkových koňoch (Halo et al., 2004).

2.5.6 Výkonnostné skúšky jednostranne úžitkových – ťažných koní

Jednostranne úžitkové ťažné typy koní absolvujú skúšky výkonnosti vo veku od 2,5 do 4 rokov. Po ukončení prípravy na skúšky výkonnosti sa v rámci predbežnej skúšky ohodnotené známkou za výcvik. V hlavnej skúške absolvujú iba záprahové skúšobné disciplíny, ktoré sú hodnotené ako pri mnohostranne úžitkových koňoch (Halo et al., 2004).

2.5.7 Hodnotenie – klasifikácia koní na základe výsledkov skúšok výkonnosti

Halo et al., (2004) uvádzajú, že na základe kompletných výkonnostných skúšok podľa schémy posudzovaných znakov, vlastností a skúšobných disciplín sú kone hodnotené a zaradované do jednej z piatich tried výslednej chovnej hodnoty (tabuľka 4).

Podľa STN 46 6310 (1997) zaradenie plemenného koňa do určitej výslednej triedy chovnej hodnoty je podmienené počtom známych generácií predkov podľa požiadaviek, uvedených v tabuľke 4.

Kone sa zaradujú do tried na základe bodového zisku za typ, exteriér, výkonnosť pri využití nasledujúcich významových koeficientov:

A – typ	významový koeficient 1
B – exteriér	významový koeficient 2
C . výkonnosť	významový koeficient 4

Výsledné hodnotenie je uvedené v tabuľke 5.

Na zaradenie koňa do šľachtiteľských chovov sa pri všetkých plemenách vyžaduje zaradenie minimálne do II. triedy podľa celkového výsledku skúšok výkonnosti. Na zaradenie do rozmnožovacích chovov sa vyžaduje zaradenie minimálne do III. triedy.

3 CIEĽ DIPLOMOVEJ PRÁCE

Cieľom našej diplomovej práce bolo zhodnotenie výkonnostných skúšok huculských žrebcov na Slovensku. Na základe dostupných informácií sme analyzovali vývoj stavov koní na území Slovenska, stavy populácie huculských koní v súčasnosti, zhodnotili úroveň chovu plemenných žrebcov z hľadiska líniovej výstavby a početného zastúpenia žrebcov v jednotlivých líniiach, výkonnostné skúšky huculských žrebcov na Slovensku v sledovanom období 2001 – 2010.

4 MATERIÁL A METODIKA

4.1 MATERIÁL

Sledovaným materiálom boli huculské žrebce, ktoré vykonali výkonnostné skúšky v rokoch 2001 – 2010.

Podkladom na vypracovanie diplomovej práce boli úradné záznamy žrebčína a Centrálnej evidencie chovu koní v Topoľčiankach, plemenná kniha, zápisnice z výkonnostných skúšok, rodokmene žrebčov a ostatná zootechnická evidencia.

4.2 METODIKA

Metodika diplomovej práce je zameraná na vývoj stavov koní na území Slovenska, na analýzu líniovej výstavby žrebčov plemena hucul z Národného žrebčína Topoľčianky, š.p. a zo zemského chovu, na výkonnostné skúšky žrebčov na Slovensku a na výkonnostné skúšky huculských žrebčov.

4.2.1 Súčasné stavy koní na Slovensku

Podľa dostupných informácií sme v práci popísali vývoj stavov koní na Slovensku, príčiny poklesu a zmeny v stavoch koní do dnešnej doby.

Zamerali sme sa hlavne na súčasný stav populácie huculských koní.

4.2.2 Analýza líniovej výstavby plemena Hucul

Podľa dostupných dokumentov sme vyhodnotili v populácii huculských plemenných žrebčov ich líniovú výstavbu, početné zastúpenie v jednotlivých líniiach a percentuálne zastúpenie plemenníkov v sledovanom období rokov 2001 – 2010.

Túto analýzu sme vyhodnocovali na základe pôsobenia huculských žrebčov v plemenitbe Národného žrebčína Topoľčianky, š.p. a zemského chovu.

4.2.3 Výkonnostné skúšky žrebcov na Slovensku

Podľa dostupných informácií sme v práci popísali počet a plemennú príslušnosť žrebcov, ktoré vykonávali výkonnostné skúšky na Slovensku v sledovanom období 2001 – 2010.

Zamerali sme sa hlavne na žrebce huculských koní, ktoré v danom období absolvovali výkonnostné skúšky.

4.2.4 Analýza výkonnostných skúšok žrebcov plemena Hucul

Podľa dostupných dokumentov sme vyhodnotili počet huculských žrebcov, ktorí vykonávali výkonnostné skúšky v sledovanom období 2001 – 2010.

Zhodnotili sme jednotlivé žrebce podľa typu, exteriéru, výkonnosti, výslednej známky a zatriedenia do výslednej triedy.

5 VLASTNÁ PRÁCA

5.1 CHARAKTERISTIKA NÁRODNÉHO ŽREBČÍNA TOPOĽČIANKY, š.p.

Chov koní na území Slovenska počas Rakúsko – uhorskej monarchie bol súčasťou vysoko rozvinutého a dobre organizovaného chovu. V rámci monarchie spadol do piatej chovateľskej oblasti. Šľachtenie teplokrvných plemien koní a produkciu žrebcov pre potreby zemského chovu zabezpečovali štátne žrebčiny v Mezohögyesz (1784), Bábolna (1790), Radovec, Kiszber (1853), Kopčany (1765). Plemenitbu v chove koní zabezpečovali žrebčince v Bojnej (1855), Nitre (1900), Rimavskej Sobote (1884) a v Prešove (1859).

V Topoľčiankach tradíciu chovu koní založil Karol Keglevich a neskôr v nej pokračovali Habsburgovci. Za prvej Československej republiky 15. októbra 1921 Ministerstvo poľnohospodárstva zriadilo v Topoľčiankach na odkúpených majetkoch bývalého arcivojvodu Jozefa Augusta Habsburga Štátny žrebčín Topoľčianky (obrázok 13, 14). Jeho úlohou bolo chovať a do krajinského chovu dodávať teplokrvné plemená koní Nonius, Arab, Lipican, Anglický polokrvník a Hucul. Neskôr sa začal žrebčín venovať aj chovu športových koní, jazdecku a výchove odborných chovateľských pracovníkov.

Z bývalého majetku Habsburgovcov v Topoľčiankach štát prevzal aj budovu jazdiarne, staré maštale a poľovnícky zámok, ktorý sa stal dočasne administratívnym sídlom Štátneho žrebčína Topoľčianky. Pod jeho správou prešla z majetku Habsburgovcov aj okolitá orná pôda, lúky a pasienky.

Štátny žrebčín začal postupne v rokoch 1924 – 1928 s prestavbou hospodárskych objektov a výstavbou nových maštali. Tak vznikli na úbočí Tríbečských hôr a Vtáčnika hospodárske strediská Hostianske, Košiar, Rybník, Breziny, Krásny majer a Žikava. Tieto sa nachádzajú v nadmorskej výške 220 – 480 m n. m. Majú veľmi priaznivé klimatické podmienky, pretože z troch strán sú chránené horami a iba na juh sú otvorené do Dunajskej nížiny. Ich dispozičné riešenie a rozmiestnenie v okolitej prírode môžu aj dnes slúžiť ako vzor komplexného riešenia zootechnických, biologických a sociálnych potrieb reprodukčného procesu v chove koní.

Významným medzníkom v chove koní na Slovensku bol 1. marec 1993, kedy Vláda SR a Ministerstvo pôdohospodárstva SR udelila žrebčínu štatút národného žrebčína s názvom „Národný žrebčín, štátny podnik Topoľčianky“. Tým sa vytvorili podmienky pre zachovanie cenného genofondu, ako aj historicky a pamiatkarsky vysoko cenných budov a zariadení pre budúce generácie ako národné bohatstvo a kultúrne dedičstvo národa.

V roku 2007 návrhom rezortného ministra, následným schválením vlády a parlamentom bol Národný žrebčín Topoľčianky, š.p. vyňatý z privatizácie a dostal tak šancu zachovať obrovské kultúrne dedičstvo slovenského národa vo forme chovu koní pre ďalšie generácie.

Dnes je Národný žrebčín Topoľčianky, š.p. špecializovaným a jedinečným zariadením na chov teplokrvných koní plemien lipican, hucul, slovenský teplokrvník, shagya-arab a arabský plnokrvník v čistokrvnej forme. Počtom 550 jedincou piatich chovaných plemien je jedinečný, nakoľko nikde inde sa v jednom zariadení nechová taká početnosť plemien.

Tradičné plemená Lipican, Hucul a Shagya – Arab tvoria európske a svetové génové rezervy a zdroje, vďaka ktorým sa Národný žrebčín Topoľčianky, š.p. radí medzi najvýznamnejšie a uznávané chovateľské zariadenia koní v Európe.

Uvedené tradičné plemená koní boli v roku 1993 zaradené medzi génové rezervy koní, ktoré sú chránené nielen na území Slovenska, ale aj v zahraničí a z hľadiska zachovania biodiverzity boli zahrnuté aj do chránených plemien v organizácii FAO.

Národný žrebčín je aktívnym členom medzinárodných chovateľských organizácií v chove arabských, lipických a huculských koní.

Ministerstvom pôdohospodárstva je poverený viesť centrálnu evidenciu koní na Slovensku, je oprávnený vystavovať osvedčenia o pôvode všetkých uznaných plemien koní na Slovensku, je šľachtiteľským chovom a vedie plemenné knihy plemien Lipican, Hucul a Arab.

Národný žrebčín Topoľčianky, š.p. je národným centrom šľachtenia a chovu koní na Slovensku.

5.2 SÚČASNÉ STAVY KONÍ NA SLOVENSKU

Pre pochopenie fenoménu vývoja chovu koní na Slovensku je dôležité uviesť niekoľko dôležitých faktov, ktoré významnou mierou ovplyvnili stavy koní od druhej polovice minulého storočia.

Kolektivizácia v päťdesiatych rokoch minulého storočia a privatizácia žrebčincov a žrebčínov v deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia spôsobila značné otrasy v chove koní v SR.

Zaužívané pravidlá a postupy v chove koní prestali platiť. Dominantné postavenie štátnych podnikov v chove koní (s výnimkou NŽ Topoľčianky, š.p. a Lesov SR, š.p.) nahradili súkromní chovatelia koní, ktorým chýbali potrebné vedomosti z oblasti plemenitby a legislatívy.

Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky v zmysle zákona o šľachtení a plemenitbe hospodárskych zvierat reagovalo na zmeny spoločensko-politického systému a prideliло postavenie „Uznanej chovateľskej organizácie v oblasti chovu koní“ subjektom:

- **Zväz chovateľov koní na Slovensku – družstvo (ZCHKS)**
- **Národný žrebčín Topoľčianky, š.p.**
- **Závodisko, š.p., Bratislava**

ZCHKS vznikol po roku 1989 ako prirodzená potreba chovateľov koní po organizačných zmenách v chove koní na Slovensku. ZCHKS sa po svojom vzniku snažil vyplniť vzniknuté vákuum.

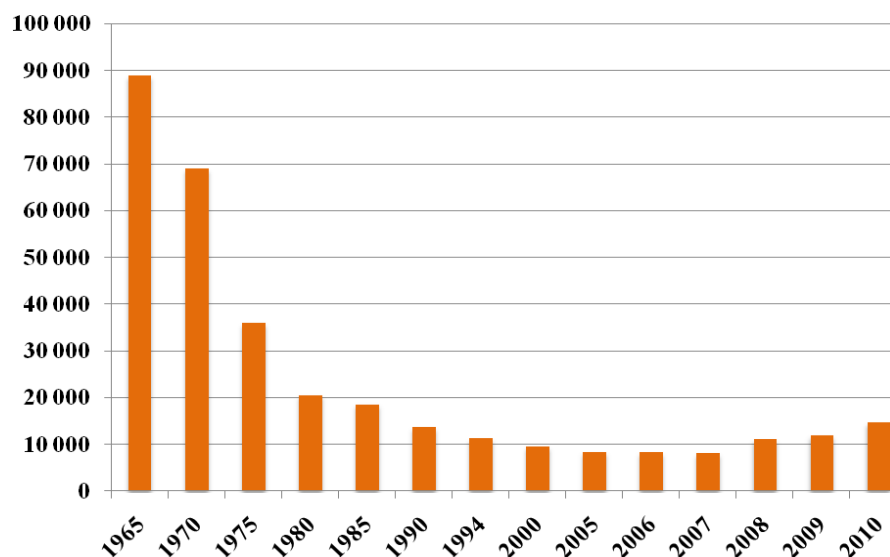
Od roku 1965 do roku 2007 stavy koní na Slovensku mali výraznú klesajúcu tendenciu, ktorú zapríčinili uvedené fakty.

V roku 1965 bolo na Slovensku 89 010 koní a v roku 2007 stav koní klesol na číslo 8 017, čo predstavuje stratu 80 993 koní.

Za posledných desať rokov sa v chove koní na Slovensku mnoho zmenilo. Zvýšila sa kvalita plemenného materiálu, kvalita služieb pre chovateľov, no najmä chovateľská disciplína, čo sa prejavilo na stave koní v roku 2008, kedy sa stavy koní zvýšili.

Podľa Centrálnej evidencie chovu koní v Topoľčiankach bolo k 30.12. 2010 registrovaných 14 622 koní (tabuľka 6, graf 1).

Graf 1: Stav koní v období rokov 1965 – 2010

5.3 SÚČASNÝ STAV HUCULSKÝCH KONÍ NA SLOVENSKU

Z celkovej populácie koní registrovaných na Slovensku, čo predstavuje 14 622 koní, je 462 huculských koní. V percentuálnom zastúpení je to 3,16 %.

Populáciu huculských koní možno rozdeliť do nasledujúcich kategórií:

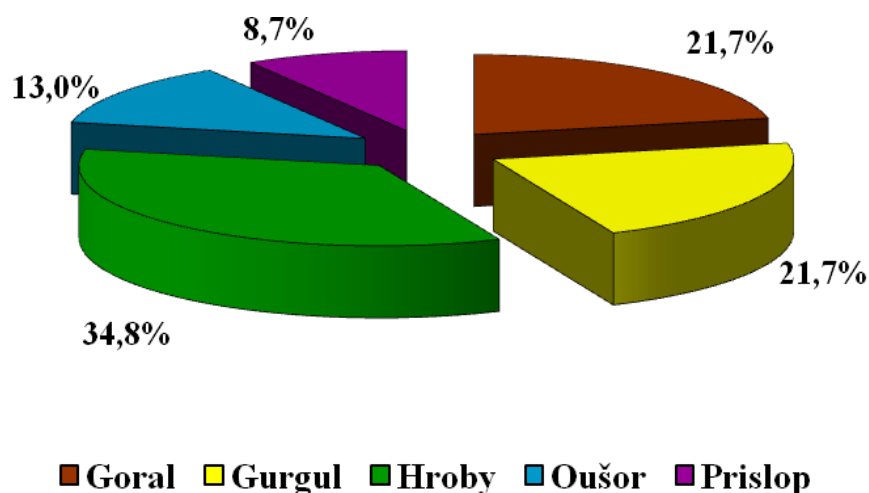
- kobyly 223 ks
- plemenné žrebce 18 ks
- dospelé žrebce a valachy staršie ako 3 roky 167 ks
- ostatné huculské kone 54 ks

5.4 ANALÝZA LÍNIOVEJ VÝSTAVBY PLEMENA HUCUL

V rokoch 2001 – 2010 pôsobilo na Slovensku v plemenitbe Národného žrebčína Topoľčianky, š.p. a zemskeho chovu celkom 23 plemenných žrebcev (tabuľka 7) z 5 uznaných línii – Goral, Gurgul, Hroby, Oušor a Prislop.

Percentuálne najpočetnejším zastúpením línie, ktoré predstavovalo 34,8 %, bola línia Hroby. Najmenším zastúpením v populácii plemenných žrebcov bola s 8,7 % línia Prislop (graf 2).

Graf 2: Percentuálne zastúpenie línií huculských plemenníkov na Slovensku v období rokov 2001 – 2010

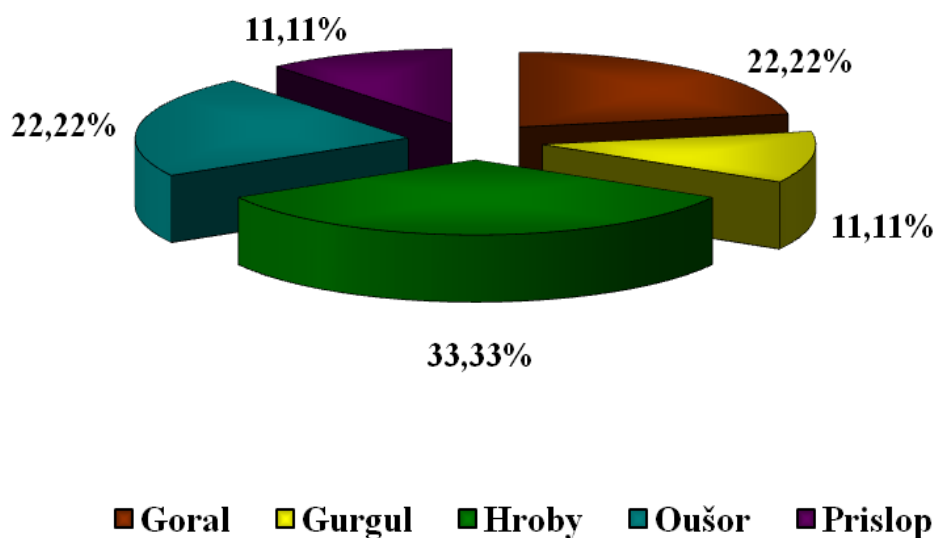
5.4.1. Líniová výstavba pepinierov v Národnom žrebčine Topolčianky, š.p.

V sledovanom období pôsobilo v žrebčine 9 plemenných žrebcov zo všetkých piatich uznaných huculských línií (tabuľka 8).

Línie Hroby a Oušor boli zastúpené počas celého sledovaného obdobia. Línia Goral v rokoch 2009 a 2010 nemala žiadnych zástupcov. Línia Gurgul bola zastúpená od roku 2003, a to plemenným žrebcom 25 Gurgul X. Línia Prislop bola zastúpená takmer počas celého obdobia plemenným žrebcom Prislop z Rumunska.

Najpočetnejšie zastúpenie počas celého sledovaného obdobia mala línia Hroby – 33,33 %. Línie Goral a Oušor mali zastúpenie 22,22 % a línie Gurgul a Prislop boli najmenej zastúpené, a to 11,11% (graf 3).

Graf 3: Percentuálne zastúpenie línií huculských plemenníkov Národného žrebčína Topoľčianky, š.p. v období rokov 2001 – 2010

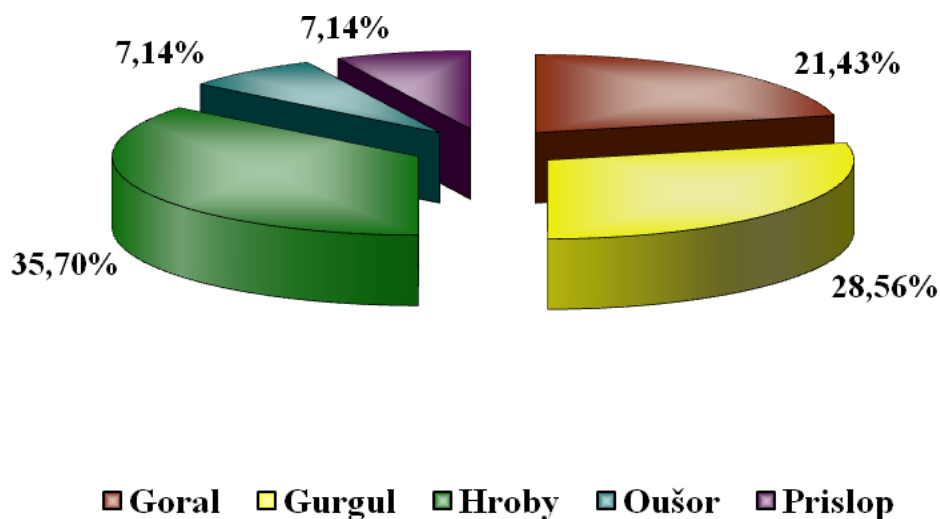
5.4.2. Líniová výstavba pepinierov v zemskom chove

V zemskom chove pôsobilo v sledovaných pripúšťacích obdobiach rokov 2001 – 2010 14 plemenných žrebcov z 5 uznaných huculských línií.

Počas celého sledovania boli zastúpené línie Hroby a Gurgul (tabuľka 9). Línia Oušor bola zastúpená v zemskom chove do roku 2001 a línia Prislop bola vďaka plemennému žrebcovi Prislop I v roku 2007 zaradená do plemenitby.

Línia Hroby bola aj najpočetnejšie zastúpenou líniou (35,70 %). Za ňou nasledovala línia Gurgul zastúpená 28,56 % a línia Goral s 21,43 %. Najnižším zastúpením boli línie Oušor a Prislop, kde ich percentuálne zastúpenie predstavovalo 7,14 % (graf 4).

Graf 4: **Percentuálne zastúpenie líní huculských plemenníkov zemskeho chovu v období rokov 2001 – 2010**

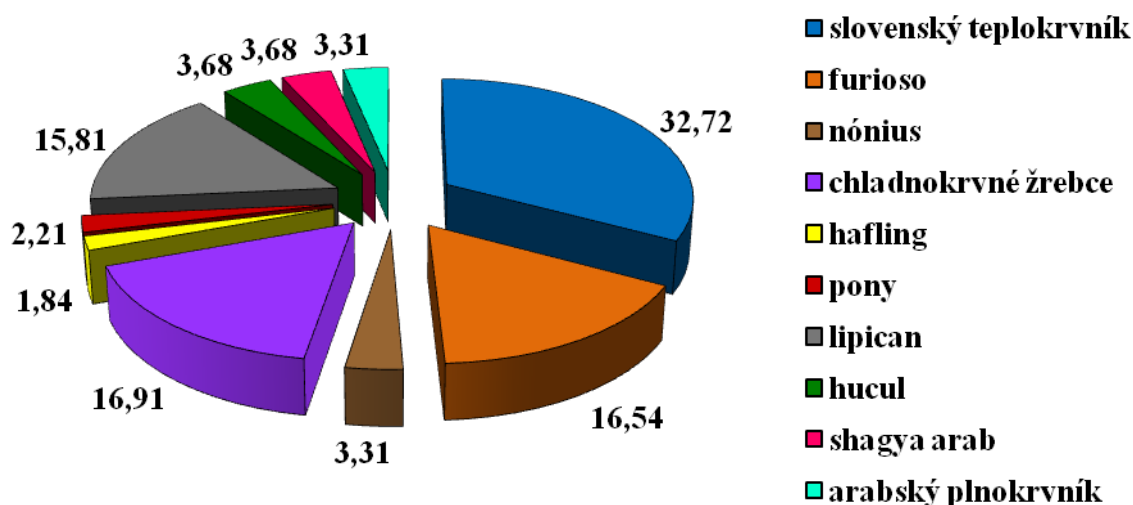
5.5 VÝKONNOSTNÉ SKÚŠKY ŽREBCOV NA SLOVENSKU

Na Slovensku v sledovanom období 2001 – 2010 absolvovalo výkonnostné skúšky 272 žrebcov 10 plemien.

Najväčší počet zástupcov malo plemeno slovenský teplokrvník (89), chladnokrvné žrebce (46), furioso (45) a lipican (43) (tabuľka 10).

V percentuálnom vyjadrení predstavuje plemeno slovenský teplokrvník 32,72 %, chladnokrvné žrebce 16,91 %, furioso 16,54 % a lipican 15,81 % (graf 5).

Graf 5: **Percentuálne zastúpenie plemien a žrebcov na výkonnostných skúškach na Slovensku v sledovanom období rokov 2001 – 2010**

5.6 ANALÝZA VÝKONNOSTNÝH SKÚŠOK ŽREBCOV PLEMENA HUCUL

V rokoch 2001 – 2010 vykonalo výkonnostné skúšky 10 huculských žrebcov z 5 uznaných huculských línii na Slovensku.

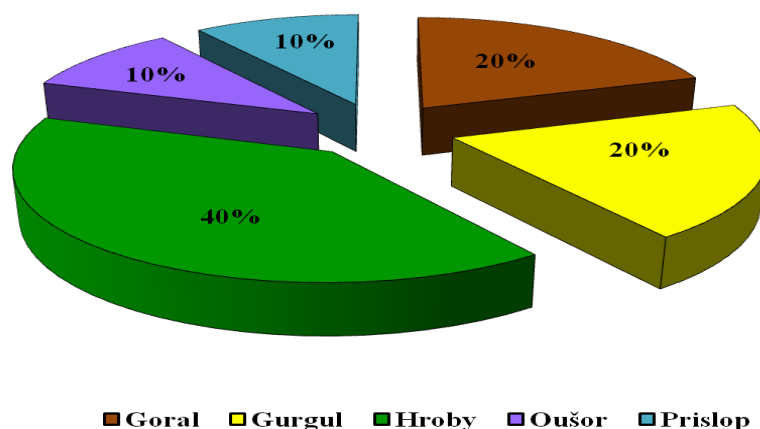
Z celkového počtu žrebcov, ktorí absolvovali v uvedenom období výkonnostné skúšky, to percentuálne predstavuje 3,68 %.

Výkonnostné skúšky huculských žrebcov sa konali v Národnom žrebčine Topoľčianky, š.p.

Zastúpenie žrebcov na výkonnostných skúškach v jednotlivých rokoch bolo nerovnomerné, pretože v roku 2003 absolvoval výkonnostné skúšky 1 žrebec, 3 huculské žrebce v roku 2005, 1 žrebec v roku 2006, 4 žrebce v roku 2007 a v roku 2010 len 1 huculský žrebec (tabuľka 11).

Percentuálne najviac zastúpenou líniou bola línia Hroby (40%) a najmenej zastúpenou boli línie Oušor a Prislop (10%) (graf 6).

Graf 6: Percentuálne zastúpenie línii huculských žrebcov na výkonnostných skúškach za sledované obdobie rokov 2001 - 2010

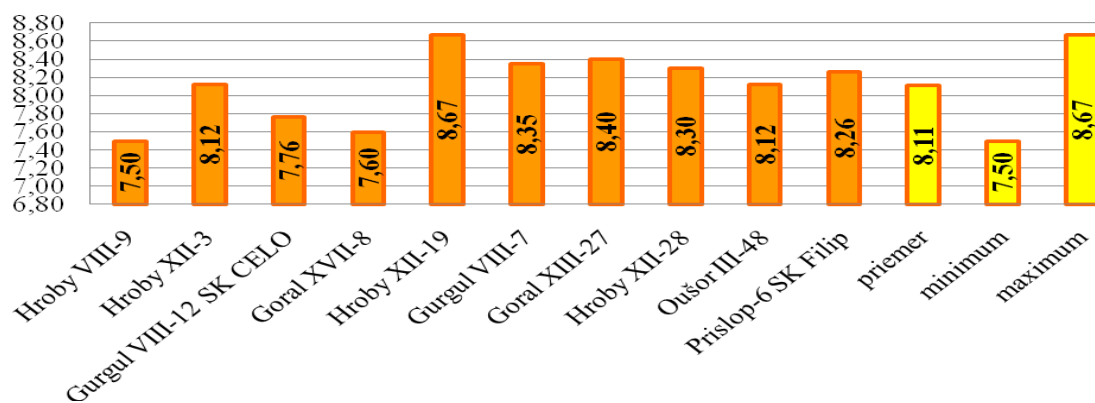
U jednotlivých žrebcov sme sledovali a následne zhodnotili dosiahnuté známky za typ, exteriér, výkonnosť, celkovú známku a zatriedenie do triedy (tabuľka 12).

Samostatne sme zhodnotili každého žrebca, ktorý absolvoval výkonnostné skúšky.

5.6.1. Zhodnotenie typu

Priemerná známka udelená žrebcom za typ predstavuje hodnotu 8,11. Najnižšou známkou 7,50 bol hodnotený žrebec Hroby VIII-9. Najvyššiu známku za typ (8,67) dosiahol žrebec Hroby XII-19 (graf 7).

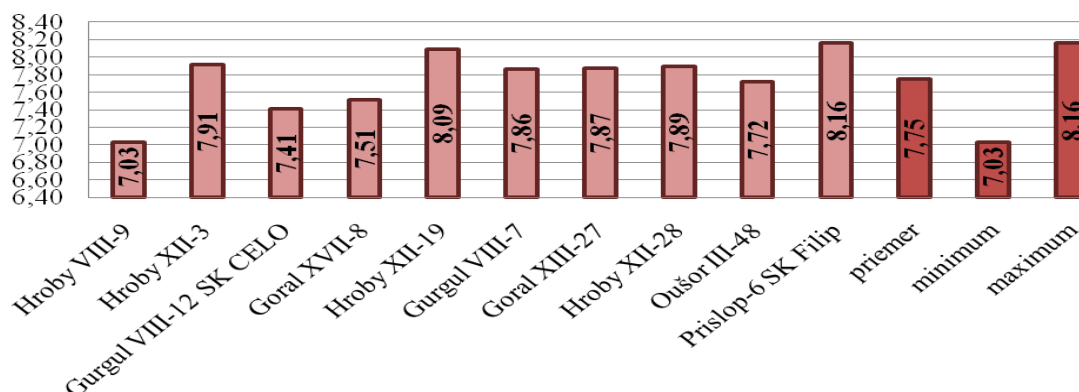
Graf 7: Zhodnotenie typu

5.6.2. Zhodnotenie exteriéru

Priemerná známka udelená žrebcom predstavuje hodnotu 7,75. Najnižšiu známku za exteriér (7,03) dosiahol žrebec Hroby VIII-9. Najvyššie ohodnotený za exteriér bol žrebec Prislop-6 SK Filip, a to známkou 8,16 (graf 8).

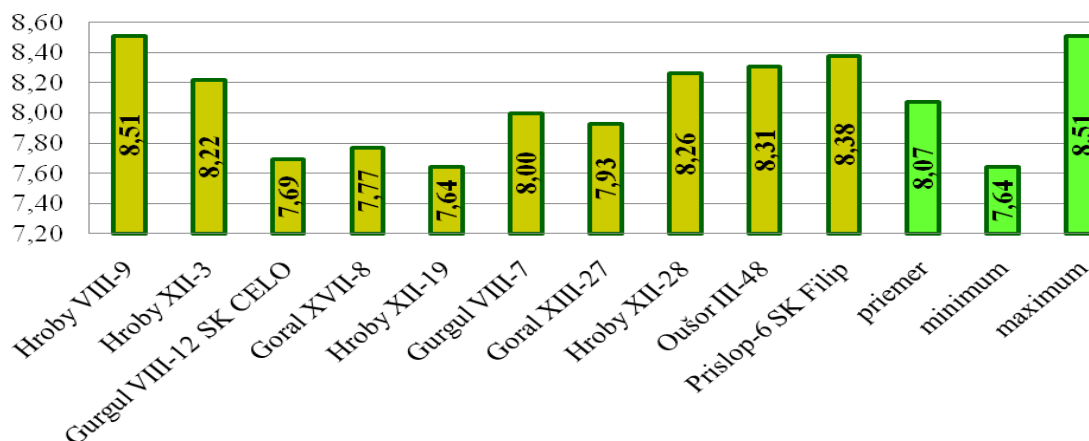
Graf 8: Zhodnotenie exteriéru

5.6.3. Zhodnotenie výkonnosti

Priemerná známka udelená za výkonnosť žrebcom predstavuje hodnotu 8,07. Najnižšiu známku v hodnotení výkonnosti (7,64) dosiahol žrebec Hroby XII-19. Najvyššia udelená známka za výkonnosť (8,51) bola udelená žrebcovi Hroby VIII-9 (graf 9).

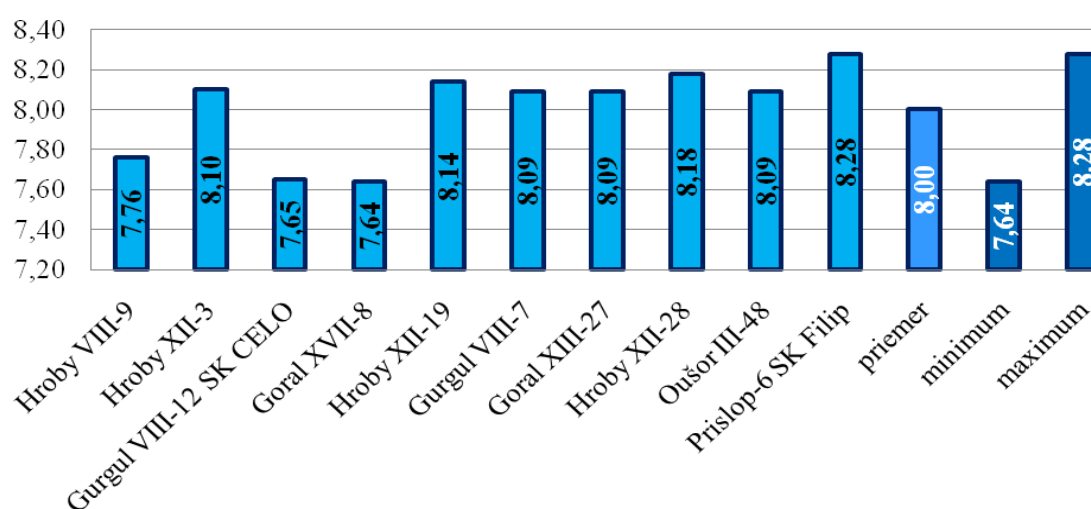
Graf 9: Zhodnotenie výkonnosti

5.6.4. Zhodnotenie výslednej známky

Priemerná známka udelená žrebcom predstavuje hodnotu 8,00, čo predstavuje zaradenie do I. triedy. Najnižšiu výslednú známku dosiahol žrebec Goral XVII-8, a to 7,64. Najvyššiu výslednú známku 8,28 dosiahol žrebec Prislop-6 SK Filip (graf 10).

Graf 10: Zhodnotenie výslednej známky

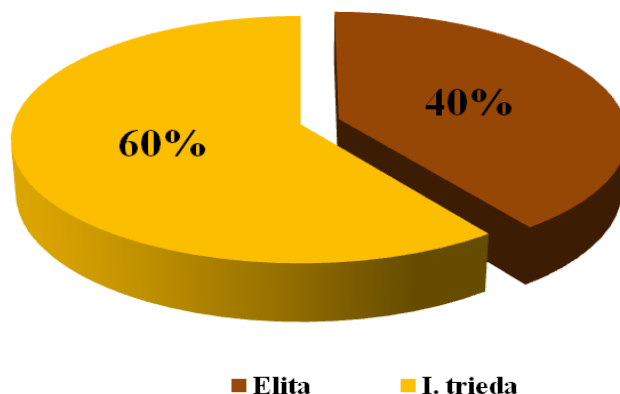

5.6.5. Zhodnotenie zatriedenia do výslednej triedy

Na základe výsledných známok hodnotenia žrebcov boli zaradené do triedy **Elita** celkovo 4 žrebce (Hroby XII-3, Hroby XII-19, Hroby XII-28, Prislop-6 SK Filip) a do **I. triedy** 6 žrebcov (Hroby VIII-9, Gurgul VIII-12 SK CELO, Goral XVII-8, Gurgul VIII-7, Goral XIII-27 a Oušor III-48).

Percentuálnym vyjadrením to znamená, že do triedy Elita bolo zaradených 40 % a do I. triedy 60 % žrebcov v sledovanom období rokov 2001 – 2010 (graf 11).

Graf 11: **Percentuálne zastúpenie žrebcov v triedach**

5.6.6. *Zhodnotenie jednotlivých huculských žrebcov*

Hroby VIII-9 (príloha 1) vykonal skúšky výkonnosti v roku 2003. Žrebec bol najlepšie hodnotený vo výkonnosti (8,51) ako v exteriéri a type, kde sa známky pohybovali pod 7,50. Z tohto dôvodu dosiahol výslednú známku 7,76 a bol zaradený do I. triedy. Tento žrebec jednotlivými známkami dosiahol niekoľko prvenstiev spomedzi ostatných sledovaných žrebcov, a to najvyššiu známku dosiahnutú za výkonnosť a najnižšie známky dosiahnuté za typ a exteriér.

Hroby XII-3 (príloha 2) absolvoval skúšky výkonnosti v roku 2005. Vo výkonnosti a type bol hodnotený známkou nad 8,00 a za exteriér bol hodnotený známkou 7,91. Výslednou známkou 8,10 bol zaradený do triedy Elita.

Gurgul VIII-12 SK CELO (príloha 3) vykonal skúšky výkonnosti v roku 2005. Žrebec nedosiahol ani v jednom hodnotenom ukazovateli známku vyššiu ako 7,76. Výsledná známkou 7,65 bol zaradený do I. triedy.

Goral XVII-8 (príloha 4) absolvoval skúšky výkonnosti v roku 2005. Znamky za hodnotené ukazovatele sa pohybovali v rozmedzí 7,50 – 7,77. Výslednú známku dosiahol 7,64 a bol tak zaradený do I. triedy.

Hroby XII-19 (príloha 5) vykonal výkonnostné skúšky v roku 2006. Tento žrebec za typ dosiahol najvyššiu známku spomedzi všetkých sledovaných jedincov

(8,67). V hodnotení exteriéru bol hodnotený známkou 8,09 a najnižšou známkou bol ohodnotený vo výkonnosti 7,64. Žrebec bol zaradený do triedy Elita, vďaka výslednej známke 8,14.

Gurgul VIII-7 (príloha 6) absolvoval skúšky výkonnosti v roku 2007. V type bol hodnotený známkou 8,35. Za výkonnosť bol ohodnotený už nižšou známkou (8,00) a najnižšou známkou bol ohodnotený vo exteriéri 7,86. Výslednou známkou 8,09 dosiahol na I. triedu.

Goral XIII-27 (príloha 7) vykonal výkonnostné skúšky v roku 2007. V hodnotení typu dosiahol dobrú známku 8,40. Za ostatné hodnotiace ukazovatele boli známky pod 8,00 (exteriér - 7,87 a výkonnosť - 7,93). Výslednou známkou 8,09 bol zaradený do I. triedy.

Hroby XII-28 (príloha 8) absolvoval skúšky výkonnosti v roku 2007. Najlepšie známky dosiahol vo výkonnosti a type (8,26 – 8,30). Nižšiu známku dosiahol za exteriér (7,89). Do triedy Elita bol zaradený na základe výslednej známky 8,18.

Oušor III-48 (príloha 9) vykonal výkonnostné skúšky v roku 2007. Najlepšie bol ohodnotený za výkonnosť známkou 8,31. V type bol ohodnotený známkou 8,12 a v exteriéri 7,72. Výsledná známka 8,09 ho zaradila do I. triedy.

Prislop-6 SK Filip (príloha 10) absolvoval skúšky výkonnosti v roku 2010. Tento žrebec, oproti ostatným sledovaným žrebcom, dosiahol vo všetkých troch ukazovateľoch známky nad 8,16. Najvyššiu známku dosiahol za výkonnosť (8,38). Za typ (8,26) a exteriér (8,16) boli známky už nižšie. Zaujímavé je, že najnižšia jeho známka bola 8,16 za typ, v porovnaní s ostatnými žrebcami to bola zároveň najvyššia známka udelená za typ. Výslednou známkou 8,28 dosiahol zaradenie do triedy Elita.

6 DISKUSIA

Na základe dosiahnutých výsledkov vlastnej práce môžeme porovnávať naše zistenia so zisteniami autorov použitých v prehľade o súčasnom stave riešenej problematiky nasledovne:

- zistili sme, že najväčšiu populáciu huculských koní na Slovensku chová a rozvíja Národný žrebčín Topoľčianky, š.p. To potvrdzuje aj Kovalčík (2009), ktorý hovorí, že ťažiskom záchrany a rozvoja chovu huculského koňa na Slovensku je Národný žrebčín Topoľčianky, š.p.
- zistili sme, že Národný žrebčín Topoľčianky, š.p. je špecializovaným a jedinečným zariadením na chov koní tradičných a športových plemien. Tradičné plemená Lipican, Hucul a Shagya – Arab tvoria európske a svetové génové rezervy a zdroje, vďaka ktorým sa žrebčín radí medzi najvýznamnejšie a uznávané chovateľské zariadenia koní v Európe. S týmto tvrdením súhlasí aj Kovalčík (2009), ktorý uvádza, že Národný žrebčín Topoľčianky, š.p. zabezpečuje génovú rezervu chovu huculského koňa a je uznanou chovateľskou organizáciou poverenou viesť plemennú knihu tohto plemena na území Slovenskej republiky.
- podľa Horného et al. (2007) sa v chove presadilo a udržalo 7 línií, ktoré sú doposiaľ považované za medzinárodné uznané línie huculského koňa: Gurgul, Goral, Oušor, Hroby, Prislop, Pietrosu, Polan. Podľa našich zistení pôsobí však v chove Národného žrebčína Topoľčianky, š.p. a v zemskom chove iba 5 línií žrebčov.
- podľa zistení Horného (2005) patrí hucul medzi málopočetné plemená a je najvýznamnejším predstaviteľom malého horského koňa. So zistením Horného (2005) sa stotožňujeme, pretože z celkovej populácie koní registrovaných na Slovensku, čo predstavuje 14 622 koní, je 462 huculských koní. V percentuálnom zastúpení je to 3,16 %.
- podľa Duruttyu – Pernicu (2008) do polovice 50. rokov sa príprava a skúšky výkonnosti koní plemena hucul realizovali v intenciách vojenskej správy. Po roku 1957, kedy došlo k zrušeniu hipomobilnej zložky v čs. armáde sa chov koní a výkonnostné skúšky už realizovali výlučne v réžii civilnej správy. Našimi zisteniami môžeme len potvrdiť vyjadrenia autorov, pretože v súčasnej dobe aj

naďalej výkonnostné skúšky realizuje civilná správa a to Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR uznané chovateľské organizácie – Zväz chovateľov koní na Slovensku, Národný žrebčín Topoľčianky, š.p. a Závodisko Bratislava, š.p.

- Kadlečík – Kasarda (2007) uvádzajú, že kontrola úžitkovosti sa vykonáva základnou kontrolou úžitkovosti žrebcov počas testovacieho obdobia ukončeného skúškami výkonnosti v uznaných skúšobných zariadeniach. S tvrdeniami autorov súhlasíme, pretože výkonnostné skúšky huculských žrebcov v sledovanom období sa konali v Národnom žrebčine Topoľčianky, š.p. ako uznanom chovateľskom zariadení na chov koní.

7 ZÁVER

Na základe analýzy chovu a výkonnostných skúšok huculských žrebcov na Slovensku v rokoch 2001 – 2010 sme dospeli k jednotlivým záverom:

- stavy koní na území Slovenska mali od päťdesiatych rokov minulého storočia po súčasnosť klesajúcu tendenciu,
- na Slovensku štátne podniky pre chov koní, okrem Národného žrebčína Topoľčianky, š.p. a Lesov SR, š.p. – Správa chovu koní Dobšiná, nahradili súkromní chovatelia koní,
- od roku 2008 stavy koní majú zvyšujúcu tendenciu vďaka zvýšeniu kvality plemenného materiálu, kvality služieb pre chovateľov a hlavne zvyšujúcej sa chovateľskej disciplíny,
- chov hucula je ohrozený pre nízke populačné stavy, preto záchrana tohto autochtónneho plemena Karpát sa sústreďuje v Rumunsku, Poľsku a na Slovensku,
- pri záchrane chovu hucula spolupracujú štáty v rámci Huculskej medzinárodnej federácie (HIF),
- v roku 1993 bol huculský kôň ako tradičné plemeno zaradený medzi génové rezervy koní, ktoré z hľadiska zachovania biodiverzity boli zahrnuté medzi chránené plemená v rámci organizácie FAO,
- plemennú knihu pre chov huculského koňa na Slovensku vedie Národný žrebčín Topoľčianky, š.p. ako uznaná chovateľská organizácia Ministerstvom pôdohospodárstva Slovenskej republiky,
- počas sledovaného obdobia pôsobilo v plemenitbe na Slovensku 23 plemenných žrebcov z 5 uznaných huculských línii (Goral, Gurgul, Hroby, Oušor a Prislop),
- percentuálne najpočetnejšie zastúpenou líniou na Slovensku bola línia Hroby (34,8 %) a najmenej zastúpenou boli línia Prislop (8,7 %),
- priemerné líniové zastúpenie v Národnom žrebčine Topoľčianky, š.p. a v zemskom chove tvorilo 6 žrebcov,
- percentuálne najpočetnejšou líniou v sledovanom období Národného žrebčína Topoľčianky, š.p. bola línia Hroby (33,33 %) a najnižšie zastúpenou boli línie Gurgul a Prislop (11,11 %),

- percentuálne najpočetnejšou líniou zemskeho chovu bola línia Hroby (35,70 %) a najnižšie zastúpenou líniou boli línie Oušor a Prislop (7,14 %),
- počas sledovaného obdobia absolvovalo výkonnostné skúšky na Slovensku 272 žrebcov 10 plemien,
- percentuálne najviac zastúpené bolo plemeno slovenský teplokrvník 32,72 %, pred chladnokrvnými žrebcami 16,91 %, furiosom 16,54 % a lipicanom 15,81 %,
- percentuálne najmenej zastúpené bolo plemeno hafling 1,84 %,
- v rokoch 2001 – 2010 vykonalo výkonnostné skúšky 10 huculských žrebcov z 5 uznaných huculských línií,
- z celkového počtu žrebcov, ktorí absolvovali v uvedenom období výkonnostné skúšky, to percentuálne predstavuje 3,68 %,
- percentuálne najviac zastúpenou líniou bola línia Hroby (40%) a najmenej zastúpenou boli línie Oušor a Prislop (10%),
- pri hodnotení typu sa známka u žrebcov pohybovala v rozmedzí 7,50 – 8,67, pričom priemerná známka dosiahla hodnotu 8,11,
- priemerná známka za exteriér predstavuje hodnotu 7,75, hodnotenie exteriéru známkami sa pohybovalo v rozmedzí znáмок 7,03 – 8,16,
- pri hodnotení výkonnosti žrebcov boli hodnotiace známky v rozmedzí 7,03 – 8,51, pričom priemerná známka predstavovala hodnotu 8,07,
- priemerná výsledná známka bola 8,00, čo predstavuje zaradenie do I. triedy, najnižšia výsledná známka bola 7,64 a najvyššia 8,28,
- na základe percentuálneho vyjadrenia výsledných znáмок hodnotenia žrebcov bolo do triedy Elita zaradených 40 % a do I. triedy 60 % žrebcov, ktorí absolvovali výkonnostné skúšky v sledovanom období,
- žrebec Hroby VIII-9 dosiahol spomedzi všetkých sledovaných žrebcov najvyššiu dosiahnutú známku za výkonnosť (8,51) a zároveň najnižšie dosiahnuté známky za typ a exteriér,
- najvyššiu dosiahnutú známku za typ (8,67) dosiahol žrebec Hroby XII-19,
- najnižšia známka žrebca Prislop-6 SK Filip bola 8,16 za typ, ale v porovnaní s ostatnými žrebcami to bola zároveň najvyššia známka udelená za typ,
- najvyššie ohodnoteným žrebcom a zároveň aj najvyššou výslednou známkou (8,28) bol Prislop-6 SK Filip, ktorý bol zaradený do triedy Elita.

8 POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BÍLEK, F. et al. 1955. *Speciální zootechnika – chov koní*. 1. vyd. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1955. 849 s.
2. BŘEZINOVÁ, L. 1980. *Chov koní*. 1. vyd. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1980. 239 s. 07-015-80.
3. BŘEZINOVÁ, L. et al. 1962. *Špeciálny chov veľkých hospodárskych zvierat*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo pôdohospodárskej literatúry, 1962. s. 349. 64-057-62.
4. DURUTTYA, M., PERNICA, O. 2008. *Kone od Muráňa*. 2. rozš. vyd. Košice - Praha: HIPO-DUR, 2008. 398 s. ISBN 80-968498-0-8.
5. DUŠEK, J. et al. 1999. *Chov koní*. 1. rozš. vyd. Praha: Brázda, 1999. 352 s. ISBN 80-209-0282-1.
6. EDWARDS, E. H. 1992. *Veľká kniha o koňoch*. 1. vyd. Bratislava: Gemini, 1992. 239 s. ISBN 80-85265-34-4.
7. FLADE, J. E. et al. 1990. *Chov a športové využitie koní*. 1. vyd. Bratislava: Príroda, 1990. 451 s. ISBN 80-07-00252-9.
8. GABRIŠ, J. et al. 1987. *Atlas plemien hospodárskych zvierat*. 2. dopln.vyd. Bratislava: Príroda, 1987. s. 224. 064-072-87
9. HALO, M. et al. 2004. *Chov koní*. 1. vyd. Nitra: Vydavateľstvo SPU, 2004. 108 s. ISBN 80-8069-326-9.
10. HOLLÝ, K. 1999. Encyklopedický slovník. In: *Jezdectví*. roč. 47, 1999, č. 9, s. 43. ISSN 1210-5406.
11. HÖRMAN, Š. et al. 1957. *Chov koní*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo pôdohospodárskej literatúry, 1957. 449 s.
12. HORNÝ M., KOVALČÍK E. 2007. Génové rezervy koní v slovenskom zemskom chove (1998-2006) In: *Životný štýl a kôň*, roč. 1, 2007, č.5, s. 12-15. ISSN 1337-1037
13. HORNÝ M., KOVALČÍK E., KOVALČÍK J. 2007. *Plemenná kniha huculských koní 2002 – 2007*. Topoľčianky: NŽ Topoľčianky, š.p., 2007.
14. HORNÝ, M. 2005. V Topoľčiankach kraľoval hucul. In: *Jazdectvo a dostihy*, roč. 10, 2005, august, s. 33. ISSN 1335-4922
15. HORNÝ, M. et al. 2009. *Štatút plemennej knihy plemena Hucul*. [online]. Topoľčianky: NŽ Topoľčianky, š.p. 2006 [cit. 2009-04-30]. 20 s. Dostupné na internete: <www.nztopolcianky.sk>
16. HOŠÁK, S. 2010. Exteriér a výkonnosť. In: *Jezdectví*. roč. 58, 2010, č. 4, s. 58-60. ISSN 1210-5406.
17. HUČKO, V. 2009. *Chov huculského koňa na Slovensku*. [online]. Topoľčianky: NŽ Topoľčianky, š.p. 2009 [cit. 2009-04-30]. 6 s. Dostupné na internete: <<http://www.hucul.net/knihy/HuckoHUCUL.htm>>
18. KADLEČÍK, O., KASARDA, R. 2007. *Všeobecná zootechnika*. 1. vyd. Nitra: Vydavateľstvo SPU, 2007. 222 s. ISBN 978-80-8069-953-6.

19. KAPITZKE, G. 2008. *Kůň od A do Z*. 1. vyd. Praha: Brázda, 2008. s. 79. ISBN 978-80-209-0363-1.
20. KARBUSICKÝ, I. 2006. Pojd'te s námi chovat koně - Hucul. In: *Jezdeckví*. roč. 54, 2006, č. 1, s. 45. ISSN 1210-5406.
21. KHOLOVÁ, H. 2005. Hucul. In: *Jezdeckví*. roč. 53, 2005, č. 3, s. 86. ISSN 1210-5406.
22. KLIMENT, J. et al. 1963. *Živočišna výroba na Slovensku slovom a obrazom*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo pôdohospodárskej literatúry, 1963. s. 95. 64-021-63
23. KOVALČÍK, E. 2007. Pohľad na chovateľskú sezónu v roku 2006. In: *Slovenský chov*. roč. 12, 2007, č. 3, s. 48. ISSN 1335-1990
24. KOVALČÍK, E. 2009. *Renesancia chovu huculského plemena*. [online]. Topoľčianky: NŽ Topoľčianky, š.p. 2009 [cit. 2009-04-30]. 7 s. Dostupné na internete: <www.nztopolcianky.sk>
25. KOVALČÍK, E., HORNÝ, M. 2005. Huculský kôň s históriou má budúcnosť. In: *Jazdectvo a dostihy*. roč. 10, 2005, december, s. 30-32. ISSN 1335-4922
26. KOVALČÍK, E., HORNÝ, M. 2006. Dotknúť sa histórie. In: *Jazdectvo a dostihy*. roč. 11, 2006, júl, s. 30. ISSN 1335-4922
27. KOVALČÍK, J. 2001. Chov koní v NŽ Topoľčianky. In: *Jazdectvo a dostihy*. roč. 6, 2001, č. 5, s. 22-23.
28. ĽAHKÝ, J. 2002. Výkonnosť lipicanských koní : Diplomová práca. Nitra : SPU, 2002, s. 31-32.
29. MORVAY, E. 2011. *Systém organizácie chovu a testovania koní na Slovensku*. In: [online]. 2011 [cit. 2011-03-30]. 4 s. Dostupné na internete: <www.horses.sk/konfer/k-sorg-sk.htm>
30. POPLUHÁR, L. et al. 2002. *Jazda na koni*. Košice: Pezolt PVD, 2002. s. 47 - 52. ISBN 80-88797-36-5
31. RADVAN, J. 2001a. Linie Gurgul v chovu huculského koně. In: *Jezdeckví*. roč. 49, 2001, č. 3, s.26-28. ISSN 1210-5406
32. RADVAN, J. 2001b. Linie huculských koní. In: *Jezdeckví*. roč. 49, 2001, č. 12, s.28-30. ISSN 1210-5406
33. RADVAN, J. 2002. Původ a typ huculského koně. In: *Jezdeckví*. roč. 50, 2002, č. 5, s.34-36. ISSN 1210-5406
34. STN 46 6310: 1997, *Plemenné kone*. Bratislava: Slovenský ústav technickej normalizácie – Vydavateľstvo, 11670, 37 s.
35. ŠTRUPL, J. et al. 1983. *Chov koní*. 1. vyd. Bratislava: Príroda, 1983. 424 s.
36. VOGEL, C. 1996. *Ja kôň – Veľká kniha starostlivosti o koňa*. Z anglického originálu The Complete Horse Care Manual, prel. POLENSKÁ, E. et al. 1. slov. vyd. Praha: Cesty, 1996. ISBN 80-7181-137-8.
37. Vyhláška č. 18/2000 Z.z. Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky o vykonávaní kontroly úžitkovosti, kontroly dedičnosti a testovania úžitkových vlastností, kontroly zdravia, kontroly dedičnosti a testovania zdravia, hodnotenia

zovňajška hospodárskych zvierat, o založení a vedení plemennej knihy, založení a vedení plemenného registra, vedení predpísanej evidencie a o overovaní pôvodu hospodárskych zvierat. In: [online]. 2011, Dostupné na internete: <<http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=15595&FileName=01-z018&Rocnik=2001&#xml=http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=27&Flags=160&IndexFile=zz01&Text=vyhláška+18/2001>>

PRÍLOHY

ZOZNAM POUŽITÝCH PRÍLOH

Graf 1: Stavby koní v období rokov 1965 – 2010	s. 54
Graf 2: Percentuálne zastúpenie línii huculských plemenníkov na Slovensku v období rokov 2001 – 2010	s. 55
Graf 3: Percentuálne zastúpenie línii huculských plemenníkov Národného žrebčína Topoľčianky, š.p. v období rokov 2001 – 2010	s. 56
Graf 4: Percentuálne zastúpenie línii huculských plemenníkov zemského chovu v období rokov 2001 – 2010	s. 57
Graf 5: Percentuálne zastúpenie plemien a žrebcov na výkonnostných skúškach na Slovensku v sledovanom období rokov 2001 – 2010	s. 58
Graf 6: Percentuálne zastúpenie línii huculských žrebcov na výkonnostných skúškach za sledované obdobie rokov 2001 – 2010	s. 59
Graf 7: Zhodnotenie typu	s. 59
Graf 8: Zhodnotenie exteriéru	s. 60
Graf 9: Zhodnotenie výkonnosti	s. 60
Graf 10: Zhodnotenie výslednej známky	s. 61
Graf 11: Percentuálne zastúpenie žrebcov v triedach	s. 62
Tabuľka 1: Rozdelenie plemenných koní podľa pôvodu a typu (STN 46 6310, 1997),	s. 30
Tabuľka 2: Predbežná skúška (Halo et al., 2004).	
Tabuľka 3: Hlavná skúška (Halo et al., 2004).	
Tabuľka 4: Hodnotenie – klasifikácia koní na základe výsledkov skúšok výkonnosti (Halo et al., 2004).	
Tabuľka 5: Výsledné hodnotenie (STN 46 6310, 1997).	
Tabuľka 6: Vývoj stavov koní na Slovensku v období rokov 1965 – 2010 (Zdroje: údaje za roky 1965 – 2007 – Štatistický úrad SR; za rok 2008 – 2010 – Centrálna evidencia chovu koní pri NŽ Topoľčianky, š.p).	
Tabuľka 7: Huculské žrebce, ktoré pôsobili v rokoch 2001 – 2010 na Slovensku v plemenitbe.	
Tabuľka 8: Líniové zastúpenie plemenných žrebcov v Národnom žrebčine Topoľčianky, š.p.	
Tabuľka 9: Líniové zastúpenie plemenných žrebcov v zemskom chove.	

Tabuľka 10: **Zastúpenie plemien a žrebcov na výkonnostných skúškach na Slovensku v sledovanom období rokov 2001 – 2010.**

Tabuľka 11: **Líniové zastúpenie huculských žrebcov na výkonnostných skúškach za sledované obdobie rokov 2001 – 2010**

Tabuľka 12: **Hodnotenie jednotlivých huculských žrebcov na výkonnostných skúškach.**

Obrázok 1: **Huculsko**, kraj nachádzajúci sa vo východných Karpatoch v Rumunsku (http://www.hucule.sk/wordpress/wp-content/uploads/2008/09/svk_ro.jpg).

Obrázok 2: **Huculi** – slovanský národ žijúci v okolí Lučiny (<http://www.hucule.sk/wordpress/wp-content/uploads/2008/09/huculi.jpg>).

Obrázok 3: Plemenný žrebec **Gurgul**, zakladateľ línie, nar. v roku 1924 na Slovensku (archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Obrázok 4: Plemenný žrebec **Javor**, narodený v roku 1941, ktorý pôsobil v plemenitbe v rokoch 1946 – 1952 (Radvan, 2001b).

Obrázok 5: Plemenný žrebec **Hroby XII** (Hroby XXI – 696 Goral XVI-84), narodený v roku 1983 v Rumunsku (archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Obrázok 6: Plemenný žrebec **Goral I** (Tur. Rem. – ČSR), narodený v roku 1907, po Ghoral z 8 Hroby, zakladateľ slovenského chovu (archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Obrázok 7: Plemenný žrebec **Goral XV**, narodený v roku 1991, vicešampión I. Medzinárodného huculského šampionátu (Kovalčík – Horný, 2005).

Obrázok 8: Plemenný žrebec **349 Oušor-5** (Oušor - 179 Goral II-17), narodený v roku 1944, zakladateľ slovenskej vetvy tejto línie (archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Obrázok 9: Plemenný žrebec **Prislop**, (Prislop IX - 518 Pietrosu VIII), narodený v roku 1995 v Rumunsku, zaradený v roku 2000 do chovu NŽ Topoľčianky, š.p. (archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Obrázok 10: Plemenný žrebec **Prislop I**, narodený v roku 2000 v Českej republike, vo vlastníctve Milana Gondu, zaradený do zemskej plemenitby od roku 2007 (Kovalčík, 2007).

Obrázok 11: Huculské kone nasadené v bojoch o Dukelský priesmyk v roku 1944 (Duruttya – Pernica, 2008).

Obrázok 12: **Skúšky výkonnosti** - žrebec **Hroby XII-19** v ovládateľnosti záprahu (archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Obrázok 13: **Národný žrebčín Topoľčianky, š.p.** – budova jazdiarne (archív autora).

Obrázok 14: **Národný žrebčín Topoľčianky, š.p.** (archív autora).

Príloha 1: **Hroby VIII-9** (zdroj foto: archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Príloha 2: **Hroby XII-3** (zdroj foto: archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Príloha 3: **Gurgul VIII-12 SK CELO** (zdroj foto: archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Príloha 4: **Goral XVII-8** (zdroj foto: archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Príloha 5: **Hroby XII-19** (zdroj foto: archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Príloha 6: **Gurgul VIII-7** (zdroj foto: archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Príloha 7: **Goral XIII-27** (zdroj foto: archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Príloha 8: **Hroby XII-28** (zdroj foto: archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Príloha 9: **Oušor III-48** (zdroj foto: archív autora).

Príloha 10: **Prislop-6 SK Filip** (zdroj foto: archív NŽ Topoľčianky, š.p.).

Tabuľka 2: **Predbežná skúška**

Disciplína	Skúška	Posudzovaný znak	
C ₁	Výcvik	Temperament Charakter Konštitúcia Kŕmiteľnosť	Pracovná ochota Jazditeľnosť Všeobecná výkonnosť

Zdroj: Halo et al. (2004)

Tabuľka 3: **Hlavná skúška**

Disciplína	Skúška	Posudzovaný znak
A	Typ	Podľa chovného cieľa
B	Exteriér	Hlava, krk, hrudník, chrbát, zadok, končatiny, celkový výraz
C ₃	Prijazdenosť	Uvoľnenosť, rovnováha, priľnutie, ohybnosť, prijímanie pomôcok, spôsob pohybu, celkový dojem
C ₄	Posudzovanie kvalitatívnych zložiek mechaniky pohybu	Priestornosť Spôsob pohybu
C _{5b}	Skoková skúška na parkúre	Spôsob skákania Ochota na skákanie Prijazdenosť Pozornosť koňa
C ₇	1. dištančná jazda	Mechanika pohybu Poslušnosť Použitie biča Konštitúcia Celkový dojem
	2. ovládateľnosť záprahu	Ovládateľnosť Celkový dojem
C ₈	Spoľahlivosť ťahu v páre	Poslušnosť Ochota Štýl

Zdroj: Halo et al. (2004)

Tabuľka 4: **Hodnotenie – klasifikácia koní na základe výsledkov skúšok výkonnosti**

Trieda	Počet bodov	Požiadavky
Super elita (SE)	9,1 – 10,0	kôň zodpovedajúci požiadavkám na plemenné kone s úplne vyjadreným typom, vynikajúcim súladom a korektnosťou telesnej stavby, s pôvodom obojstranne preukázateľným do IV. generácie predkov
Elita (E)	8,1 – 9,0	kôň zodpovedajúci požiadavkám na plemenné kone s úplne vyjadreným typom, vynikajúcim súladom a korektnosťou telesnej stavby, s možnými nepatrnými exteriérovými nedostatkami, s pôvodom obojstranne preukázateľným do IV. generácie
I. trieda	7,1 – 8,0	kôň zodpovedajúci požiadavkám na plemenné kone s dobre vyjadreným typom, s nepodstatnými nedostatkami zovňajšku, s pôvodom obojstranne preukázateľným do III. generácie
II. trieda	6,1 – 7,0	kôň zodpovedajúci požiadavkám na plemenné kone s dostatočne vyjadreným typom, s menšími chybami zovňajšku, s pôvodom obojstranne preukázateľným do II. generácie
III. trieda	5,1 – 6,0	kôň zodpovedajúci požiadavkám na plemenné kone s dostatočne vyjadreným typom, s malými chybami zovňajšku, s najmenej jednostranne preukázateľným pôvodom

Zdroj: Halo et al. (2004)

Tabuľka 5: **Výsledné hodnotenie**

Typ A		Exteriér B			Výkonnosť C					
Počet získaných bodov	Významo vý koeficient	Počet bodov spolu	Počet získaných bodov	Významo vý koeficient	Počet bodov spolu	Počet získaných bodov	Významo vý koeficient	Počet bodov spolu	Bodový súčet	Výsledná trieda
10	1	10	10	2	20	10	4	40	9,1-10,0	SE
9	1	9	9	2	18	9	4	36		
8	1	8	8	2	16	8	4	32		
7	1	7	7	2	14	7	4	28	8,1- 9,0	E
6	1	6	6	2	12	6	4	24		
5	1	5	5	2	10	5	4	20		
4	1	4	4	2	8	4	4	16	7,1- 8,0	I.
3	1	3	3	2	6	3	4	12		
2	1	2	2	2	4	2	4	8		
1	1	1	1	2	2	1	4	4	5,1- 6,0	III.

Zdroj: STN 46 6310 (1997)

Tabuľka 6: Vývoj stavov koní na Slovensku v období rokov 1965 – 2010

Rok	Počet koní (ks)	Rok	Počet koní (ks)
1965	89 010	2000	9 516
1970	68 905	2005	8 328
1975	35 858	2006	8 222
1980	20 489	2007	8 017
1985	18 497	2008	11 068
1990	13 595	2009	11 931
1994	11 188	2010	14 622

Zdroje: údaje za roky 1965 – 2007 – Štatistický úrad SR; za rok 2008 – 2010 – Centrálna evidencia chovu koní pri NŽ Topoľčianky, š.p

Tabuľka 7: Huculské žrebce, ktoré pôsobili v rokoch 2001 – 2010 na Slovensku v plemenitbe

P.č.	Meno žrebca	Rok narodenia
1.	3 Goral XV	1991
2.	6 Goral XVII	1995
3.	7 Prislop	1995
4.	8 Hroby XII	1995
5.	212 Oušor III	1984
6.	214 Hroby VIII	1988
7.	3512 Gurgul VIII	1989
8.	25 Gurgul X	1989
9.	189 Goral XIV	1978
10.	3509 Goral XVI	1989
11.	3618 Hroby XIII	1998
12.	3648 Hroby XIV Čardáš	2000
13.	3650 Goral XVIII	2001
14.	3693 Prislop I	2000
15.	4282 Oušor-4	1978
16.	4323 Gurgul IX	1980
17.	4428 Hroby XI	1987
18.	4482 Hroby X-Urpín	1992
19.	4566 Hroby XV	2002
20.	3439/3531 Gurgul IX	1989
21.	51 Hroby XVI	2004
22.	45 Oušor VI	2004
23.	3649 Gurgul XI CELO	2001

Tabuľka 8: Líniové zastúpenie plemenných žrebcov v Národnom žrebčine Topoľčianky, š.p.

Sledované obdobie	Početnosť populácie pepinierov	Početnosť línie v ks				
		Goral	Gurgul	Hroby	Oušor	Prislop
rok 2001	5	2	0	1	1	1
rok 2002	6	2	0	2	1	1
rok 2003	7	2	1	2	1	1
rok 2004	7	2	1	2	1	1
rok 2005	6	2	1	2	1	0
rok 2006	7	2	1	2	1	1
rok 2007	6	2	1	2	1	0
rok 2008	6	1	1	2	1	1
rok 2009	7	0	1	3	2	1
rok 2010	7	0	1	3	2	1
priemer	6,4	1,5	0,80	2,1	1,2	0,80

Tabuľka 9: Líniové zastúpenie plemenných žrebcov v zemskom chove

Sledované obdobie	Početnosť populácie pepinierov	Početnosť línie v ks				
		Goral	Gurgul	Hroby	Oušor	Prislop
rok 2001	7	1	3	2	1	0
rok 2002	3	0	1	2	0	0
rok 2003	3	0	1	2	0	0
rok 2004	5	0	2	3	0	0
rok 2005	4	0	2	2	0	0
rok 2006	5	1	1	3	0	0
rok 2007	8	2	1	4	0	1
rok 2008	8	2	1	4	0	1
rok 2009	8	2	2	4	0	0
rok 2010	8	2	1	4	0	1
priemer	5,9	1,0	1,5	3,0	0,1	0,3

Tabuľka 10: **Zastúpenie plemien a žrebcov na výkonnostných skúškach na Slovensku**

Plemeno	Počet žrebcov
slovenský teplokrvník	89
furioso	45
nónius	9
chladnokrvné žrebce	46
hafling	5
pony	6
lipican	43
hucul	10
shagya arab	10
arabský plnokrvník	9
spolu	272

Tabuľka 11: **Líniové zastúpenie huculských žrebcov na výkonnostných skúškach za sledované obdobie rokov 2001 – 2010**

Sledované obdobie	Početnosť populácie pepinierov	Početnosť línie v ks				
		Goral	Gurgul	Hroby	Oušor	Prislop
rok 2001	0	0	0	0	0	0
rok 2002	0	0	0	0	0	0
rok 2003	1	0	0	1	0	0
rok 2004	0	0	0	0	0	0
rok 2005	3	1	1	1	0	0
rok 2006	1	0	0	1	0	0
rok 2007	4	1	1	1	1	0
rok 2008	0	0	0	0	0	0
rok 2009	0	0	0	0	0	0
rok 2010	1	0	0	0	0	1
priemer	1,0	0,2	0,20	0,4	0,1	0,10

Tabuľka 12: **Hodnotenie jednotlivých huculských žrebcov na výkonnostných skúškach**

Por. č.	Meno koňa	Rok VS	VÝKONNOSŤ	EXTERIÉR	TYP	SPOLU	TRIEDA
1.	Hroby VIII-9	2003	8,51	7,03	7,50	7,76	I.
2.	Hroby XII-3	2005	8,22	7,91	8,12	8,10	E
3.	Gurgul VIII-12 SK CELO	2005	7,69	7,41	7,76	7,65	I.
4.	Goral XVII-8	2005	7,77	7,51	7,60	7,64	I.
5.	Hroby XII-19	2006	7,64	8,09	8,67	8,14	E
6.	Gurgul VIII-7	2007	8,00	7,86	8,35	8,09	I.
7.	Goral XIII-27	2007	7,93	7,87	8,40	8,09	I.
8.	Hroby XII-28	2007	8,26	7,89	8,30	8,18	E
9.	Oušor III-48	2007	8,31	7,72	8,12	8,09	I.
10.	Prislop-6 SK Filip	2010	8,38	8,16	8,26	8,28	E
priemer			8,07	7,75	8,11	8,00	I.
minimum			7,64	7,03	7,50	7,64	
maximum			8,51	8,16	8,67	8,28	

Obrázok 1: **Huculsko**, kraj nachádzajúci sa vo východných Karpatoch v Rumunsku.

Zdroj: www.hucule.sk

Obrázok 2: **Huculi** – slovanský národ žijúci v okolí Lučiny.

Zdroj: www.hucule.sk

Obrázok 3: Plemenný žrebec **Gurgul**, zakladateľ línie, nar. v roku 1924 na Slovensku.

Zdroj: archív NŽ Topoľčianky, š.p.

Obrázok 4: Plemenný žrebec **Javor**, narodený v roku 1941, ktorý pôsobil v plemenitbe v rokoch 1946 - 1952.

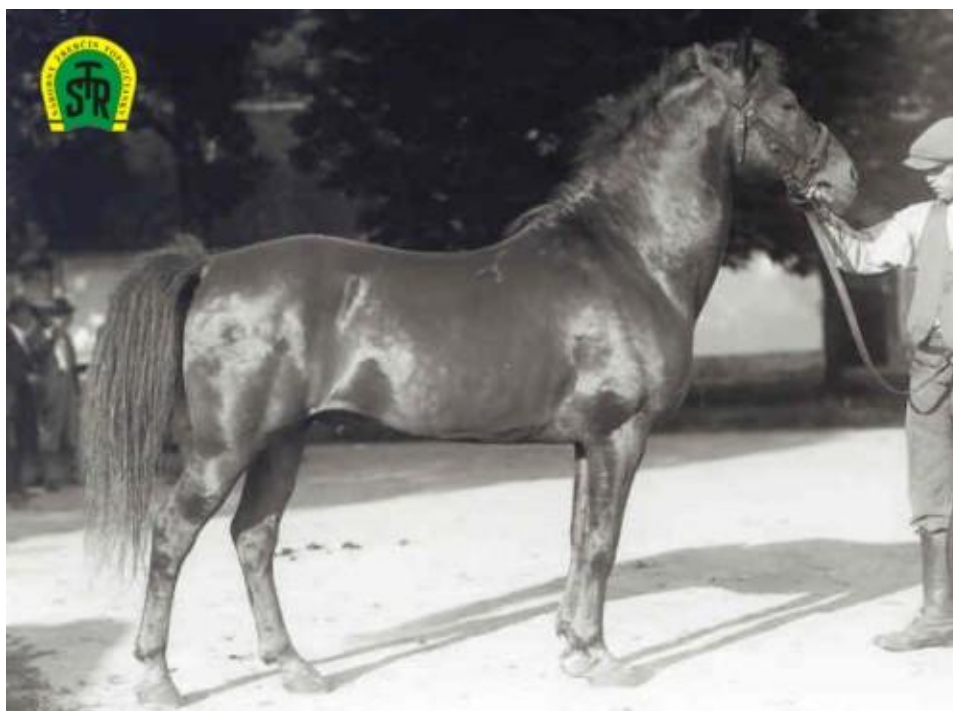
Zdroj: Radvan (2001b)

Obrázok 5: Plemenný žrebec **Hroby XII** (Hroby XXI – 696 Goral XVI-84), narodený v roku 1983 v Rumunsku.

Zdroj: archív NŽ Topolčianky, š.p.

Obrázok 6: Plemenný žrebec **Goral I** (Tur. Rem. – ČSR), narodený v roku 1907, po Ghoral z 8 Hroby, zakladateľ slovenského chovu.

Zdroj: archív NŽ Topolčianky, š.p.

Obrázok 7: Plemenný žrebec **Goral XV**, narodený v roku 1991, vicešampión I. Medzinárodného huculského šampionátu.

Zdroj: Kovalčík – Horný (2005)

Obrázok 8: Plemenný žrebec **349 Oušor-5** (Oušor - 179 Goral II-17), narodený v roku 1944, zakladateľ slovenskej vetvy tejto línie.

Zdroj: archív NŽ Topoľčianky, š.p.

Obrázok 9: Plemenný žrebec **Prislop**, (Prislop IX - 518 Pietrosu VIII), narodený v roku 1995 v Rumunsku, zaradený v roku 2000 do chovu NŽ Topoľčianky, š.p.

Zdroj: archív NŽ Topoľčianky, š.p.

Obrázok 10: Plemenný žrebec **Prislop I**, narodený v roku 2000 v Českej republike, vo vlastníctve Milana Gondu, zaradený do zemskej plemenitby od roku 2007.

Zdroj: Kovalčík (2007)

Obrázok 11: Huculské kone nasadené v bojoch o Dukelský priesmyk v roku 1944.

Zdroj: Duruttya – Pernica (2008)

Obrázok 12: Skúšky výkonnosti - žrebec **Hroby XII-19** v ovládateľnosti záprahu.

Zdroj: archív NŽ Topoľčianky, š.p.

Obrázok 13: **Národný žrebčín Topoľčianky, š.p.** – budova jazdiarne

Zdroj: archív autora

Obrázok 14: **Národný žrebčín Topoľčianky, š.p.**

Zdroj: archív autora

Príloha 1

Zdroj: archív NŽ Topoľčianky, š.p.

Meno koňa: **Hroby VIII-9** (3618 Hroby XIII)

Plemeno: hucul

Farba: hnedák

Dátum narodenia: 22.4.1998

Miery: 148/141/173/19,0

Výkonnosť: VS 2003 – Trieda I.

Pôvod žrebca:

214 Hroby VIII	195 Hroby VII
	356 Oušor 7
566 Goral XIII-9	185 Goral XIII
	399 Silvia (Oušor 28)

Príloha 2

Zdroj: archív NŽ Topoľčianky, š.p.

Meno koňa: **Hroby XII-3** (3648 Hroby XIV Čardáš)

Plemeno: hucul

Farba: hnedák

Dátum narodenia: 24.4.2000

Miery: 154/143/171/19,0

Výkonnosť: VS 2005 – Elita

Pôvod žrebca:

8 Hroby XII	Hroby XXI
	696 Goral XVI-84
620 Gurgul VIII-2	3515 Gurgul VIII
	445 Hroby XIV-87

Príloha 3

Zdroj: archív NŽ Topoľčianky, š.p.

Meno koňa: **Gurgul VIII-12 SK CELO** (3649 Gurgul XI)

Plemeno: hucul

Farba: plavák

Dátum narodenia: 28.2.2001

Miery: 152/143/171/20,0

Výkonnosť: VS 2005 – Trieda I.

Pôvod žrebca:

218 Gurgul VIII	197 Gurgul VII
	379 Oušor-27
1917 Cilka II - Mica	Hroby VI-17
	Gurgul VI-11

Príloha 4

Zdroj: archív NŽ Topolčianky, š.p.

Meno koňa: **Goral XVII-8** (3650 Goral XVIII)

Plemeno: hucul

Farba: plavák

Dátum narodenia: 19.6.2001

Miery: 148/138/166/19,0

Výkonnosť: VS 2005 – Trieda I.

Pôvod žrebca:

6 Goral XVII	Goral XIX
	681 Hroby XIX-27
613 Oušor III-7	212 Oušor III
	470 Luzak 1

Príloha 5

Zdroj: archív NŽ Topoľčianky, š.p.

Meno koňa: **Hroby XII-19** (4566 Hroby XV)

Plemeno: hucul

Farba: čierny plavák

Dátum narodenia: 25.5.2002

Miery: 145/136/175/18,5

Výkonnosť: VS 2006 – Elita

Pôvod žrebca:

8 Hroby XII	Hroby XXI
	696 Goral XVI-84
622 Goral XIV-46	189 Goral XIV
	379 Oušor-27

Príloha 6

Zdroj: archív NŽ Topoľčianky, š.p.

Meno koňa: **Gurgul VIII-7**

Plemeno: hucul

Farba: plavák

Dátum narodenia: 27.5.1997

Miery: 156/145/170/20,0

Výkonnosť: VS 2007 – Trieda I.

Pôvod žrebca:

218 Gurgul VIII	197 Gurgul VII
	379 Oušor-27
471 Ruta	9317 Luzak
	Ekierka

Príloha 7

Zdroj: archív NŽ Topoľčianky, š.p.

Meno koňa: **Goral XIII-27**

Plemeno: hucul

Farba: tmavý plavák

Dátum narodenia: 1.2.1998

Miery: 151/145/172/18,5

Výkonnosť: VS 2007 – Trieda I.

Pôvod žrebca:

185 Goral XIII	157 Goral XII
	206 Gurgul V-4
379 Oušor-27	162 Oušor II-7
	285 Goral XII-5

Príloha 8

Zdroj: archív NŽ Topoľčianky, š.p.

Meno koňa: **Hroby XII-28** (51 Hroby XVI)

Plemeno: hucul

Farba: hnedák

Dátum narodenia: 17.4.2004

Miery: 140/150/174/19,0

Výkonnosť: VS 2007 – Elita

Pôvod žrebca:

8 Hroby XII	Hroby XXI
	696 Goral XVI-84
622 Goral XIV-46	189 Goral XIV
	379 Oušor-27

Príloha 9

Zdroj: archív autora

Meno koňa: **Oušor III-48** (45 Oušor VI)

Plemeno: hucul

Farba: hnedák

Dátum narodenia: 21.5.2004

Miery: 150/142/176/19,0

Výkonnosť: VS 2007 – Trieda I.

Pôvod žrebca:

212 Oušor III	178 Oušor I
	266 Gurgul V-24
654 Goral XIV-47	189 Goral XIV
	434 Hroby VI-3

Príloha 10

Zdroj: archív NŽ Topoľčianky, š.p.

Meno koňa: **Prislop-6 SK Filip**

Plemeno: hucul

Farba: hnedák

Dátum narodenia: 11.4.2005

Miery: 155/146/191/20,0

Výkonnosť: VS 2010 – Elita

Pôvod žrebca:

7 Prislop	Prislop IX
	518 Pietroslu VIII-55
531 Gurgul VII-15	197 Gurgul VII
	306 Goral XII-7